

pp. 1-738

825

(61)

K34
K34/82

ends page 137.

K34/82. 1.

Retrospective custom
at Sekororo's

H.M. Mohlabe, and
Bethany Mission,
P.O. 2 Richardtsdal,

137 pp @

f. 45

= 62 pp typed

23 NOV 1948

26-9-1948.

£4-17-6

Tema ya 2.

Go a piša.

Go a piša go a piša ba bagolo.
Ditaba tša go a piša dišetše ditshalušitšwe pele, bjale ka ge ba bagolo ke bōna ba we ba tšebago batho. Mekgwa le medivō ya bōna, ngwana a ka seke a tšeba selō, o rakiša fēla mmala ya maloba, ka gare ga maloba a we a a tšebe mekga ya ōna. Bathong gona le baloi le mapēka le mahōdu, ke bōna ba bagolo ba tšebago batho ba mohuta owe. Ka mabaka a we ngwana opwa netšē go kwa bathwadi mowe ba swanetšego go mōkeela mosadi.

52. Go a piša le go a pišetša bana ba banjana.

Matšwaladi ba a piša ngwana e safe yo manyana, ke gore ba foba ba beele-tšitšē, ka mokgwa owe gore ge bagole

ba fo gola ba tseba gore ngwana yola
o beeletšitšê ke mokêtê. Peeletšô e we
ya bôna ke batswadi ba kwanago, ba banya-
na bôna ba sa ditsebe. Motlhankana le
mosetšana ge ba gôla ba tla nokwa ba-
tswadi ba bôna ba e mosadi wa gago ke
yola, mosetšana le yêna ba no mošupa gore
monna wa gago ke yola. Ke malašô wa
bagalogolo gore motlhankana a tšêe mo-
setšana yo a mošupakago. Go bjale ka yêna
mosetšana o ya mowe batswadi ba gagwe
ba rego a yê.

Go na le ditšela tšê tharo tšû go a
pišô, ke ya kalafô le gobofêla, leina la
ngwana wa malame wa gago le kwanô ya
batswadi. Motho o alafa ngwana goba go
bofêla mosadi, bjale batswadi ba ngwana
ba botšû ngaka gore yêna ngwana yo ke
yêna mosadi wa gago. Ge ngaka e nya-
ka go motšêa e a motšêa, ge a sa
rate, e tlane ge ngwana a godile a
nyetšwe ba fa ngaka sa gagwe, sa kalafô.
Kwanô ya batswadi ke ena e sêšêgo e
tlhalušitšê ka mogodimu. Leina ke la

ngwana a malame a gago, ba morella
 rathgadi ya gagwe, ka goriale mowe ke
 gore ngwana yo we o swanetsê go ape-
 a ga rathgadi a gagwe. Ka baka la gore
 dikgomo tsê yo tsêa mmagwe ditšwa kga-
 di. Motho fêla ngwana a ka nobêlega
 ngwana a le gona ke moka a morêla le-
 ina la gagwe, a ka seke a motšêa ka
 ntle le gore a motšêe.

Bomakgolo, motho a ka alafa ngwana ba
 bolela gore ke mosadi wa gago le yêna
 moalafi a dumêla. Ka morago ba khatlha
 ke motho yo mongwe ke moka ba tsêiša
 ngwana wa bona, ye a re o aya ke mo-
 ka ba mošupa yo mongwe. A swanêla
 yoyana, e fêla ba ya makgolo wa gagwe
 ba na le bujêla pete. Yola le yêna
 a goka ba motšêišê, ba mošupa yo mo-
 nywe, mowe a ka seke a khatlela,
 o tla nyuka sewe etego sa gagwe, ka
 yobane ba ya makgolo wa gagwe a
 ba monyane. Dikgomo tsêwe moalafi
 a yonyuka ka tsêona wa digapa, seema se
 a le e le tletšê la boya le tletšê ke gore tsê di-

ngwê dilwana ditla loba, ke mongwa o we
 ba ngotlallago ye ba bu supa ye mongwe.
 go bjale ku ngwana wa ~~rutgodi~~ malome,
 ye baite bu monyadisetsa pele ele gore motto-
 yoto o setse u nyetsi, ba swunetši go
 mošupa yo mongwe mosadi, ge ba ka goma
 ba jela pele go kaone gore ba ga malom e
 ba mofe ditgomo tša gagwe.

Isela ya bobedi ye go apiša, e seng ya
 go alafa goba go bofela le leina la ngwana
 wa malome wa gagwe. Manna o fo kga-
 tlha ke mongwa wa mmago kgarebe, a
 bona ga bobee gore ge nka tšea moredi
 wa gagwe, ke tla ba ke tšere mmang
 mosadi. Ke moka o loša batswadi ba
 mothepe. Re notyana go bopa dilwa-
 na tša ka teng ya tšona u ditsebe ke
 motho, ke gore ye mufsi a e setswale.
 O ka fo bona motlhatswa o e na
 le ditlhatswa tša go tšeba, wa bona
 o mongwe o monyane ditlhatswa tšea
 ona ditlhiswana le tša ota mogolo
 wa fuka wa ja wa kwa dipula-
 ka.

B. 825

K34/82

5

Monna ke mona o ntšha ditšhomo o ya go
 nyala mothepe. Ngwana yo we a tla a
 makatšā ke mokgwa wa mothepe, wa
 fapana le wa butswadi, seborēgō o mōna
 gore o swana le butswadi. Kgopolo e
 tla go pola gore go bangala gore moriti.
~~wa~~ wa moetsana o a betšē butswadi
 madi a gagwe ke a nyubabe, ke gore a
 motlubo. / ~~bana~~ ba le moga mokgwa wa
 moetsana, ba rutšitšō fela seema sa
 gore nywana wa tadi se bona ka mma-
 la. Kudu gore ya maphi e a se tswa-
 la.

Bana ba motho a ba swane, le ye bu-
 twadi e le butho ba we ba somago kudu.
 Lebaka ke gore, bana ba bangwe ke ba
 mokgope, ke gore moaad o dira bana
 ba we le motlubo wa gagwe. O na le
 mokgwa o motšhe wa yo soma le wa
 yo - tswara, o busa ke wa bofubi
 (bootswa). Ke mokgwa o we o kwago
 bana motho a ke a loka a feletšā, ke
 nnete yo bjale.

Moetsana yo we a senago le mowe a

yago, dituba tsá gagwe ditseba ke batwadi le bawe ba monyakhago. Ye a ka fo dula lapeng la mmagwe go fitlhêla a gola ditshana tsá gagwe ka moka dibikiwa, yêna a sala a ba bommethana a difete. Batwadi ba gagwe a ba botabote selo, fêla ka dipelo batlalo fêla ba botabola gore ngwana wa rena a ra siwi.

Monna yoba mosogana, ye a ka fitlha a botabola le mothepa mabapi le maluo, moetsana a dumela, ke moka a robala nuê. Ye moetsana a kaba lempa, monna yoba le sogana le we le moimisitšego a swunetšê go motšê. Ka gore batwadi ba tla motšê gore a sintšê ngwana wa rena, a ke mung yo we a swunetšego yomotšê. Ka kgang le mualu a swunetšê go motšê. Ye go sena motho yo we a melešitšego gona ya gona kaba, o tla fo dula lapeng la mmagwe, a ka seke a bu le gakuwa go fitlhêla a tšofala, monyabije yo mongwe o tla bu a tla a motšê, ka gobane mosadi a ke a eba le gakuwa le bane le le telele kudu kudu.

825

K34/82

7

Mangowa baile ba fitlhu le motaô wa
 gore, bjalewa ba swanetsê go thibêla, mongu-
 labj- yo mongwe wa ya Moklube ure morena
 re a gokwa, bjale tuba e we e a imêla.
 Ka taka la gore gona le basadi ba banywe
 ba go beja, ka yamê mowe, ge re nwele
 bjalewa a re bone le gore mosadi o bifile,
 re robula naê ra bêlêga bana. Gokwaga-
 la gore palêlô e we e ile yakwala. Ke nnete
 go bjale ge motho a nwele letsufi la tswa-
 ra, Kgane ke gokwa gore lentšû ke lamo-
 radi.

Mongwa o mongwe, ke gore ge batswadi
 ba bona gore ngwana wa bona o godile,
 batswadi le ba lelako ba swanetsê go no-
 fêla ba bolêla matla a mothepa le
 medirô wa gagwe. Gore monna yo mowe
 o zla kgatthwa ke modirô wa mosetsana.
 O zla fêla a e têla gae ga batswadi ba
 mosetsana, a nyaka go bona gore e kuba
 mosetsana a na mona le mekgwa ya go
 nyakâ batswadi. Wa bona ngwana ba mo-
 rona a phetlagana le go tšama a nguna-
 nguna, ga se ngwana yo a lokilego. Ngwana

825

K34/82

8

ya a Luthileng, ge ba morama o bone aeya
kantle le pelaélô.

Mosetsana a ka fo nyadiwa pele ga mo-
golo wa gagwe. Mogolwana a ka seke
a bona ka mowe banyadi ba nego kantle.
he ge golebjale ba ile ba monyala pele ga
mogolwane, a ka seke a bikiwa pele ga
mogolo. Ke mogolo ya we a swanetségo go
loma le ratse pele, go aile gore moratho
a lome le-ratse pele. Go bjale ka batlha-
nkana ke mogolwane ya we a swanetsé-
go loma le-ratse pele. Go nyala pele ga
goile, go ile mo a ka bikiwa.

Molaô wa dimina tša go tthabiwa, ge
banyadi ba nyetšé, batswadi ba mosetsana
ba swanetšé go jidikela ba kgonyana ditla-
ka, ke gore ba batlhabela pudi bare ke
morogo wa bakgonyana, ke gore mowe
ba šupa gore dimina tša bona tša go
nyala ba diamogetsé. Pudi e upea ke ba-
kgonyana, ke moka ba tsolola bagoguli.
Lingwarebe a dina molaô wa yajamu-
la, ka yobane ba ka belega bana ba di-
tlaela, o we ke molaô we motheja

825

K34/82

9

yo mongwe le yo mongwe. Malae a seruwa
se sengwe le se sengwe a ba swanela
go ja. Go ja bangwekolo le mathari a a
nago le bana.

Mowe go sa belaešego, ke gore mose-
tana a ka bikiwa, bjale morato a biki-
wa ka morago, empa moratho aya a
ba le ngwana pele, mowe ke gore molato
ke bolweti. Moratho o bogethe mogolwa-
ne koma.

Monna wa basadi, ka baka la basadi ba
o ba le ba redi ba banti le batlhanka-
na, ka gaele mowe lapa le lengwe le
le lengwe le na le mosadi, basadi ba a
ba belega ke mosadi ka o tee, ba tšwa
matokong, fela ke basadi ba p̄ō. Bja-
le mosadi yo mongwe le yo mongwe o na
le mongwa wa gagwe, yo mongwe go-
ba ba bangwe bu tšaga bošego ke gore
buloi.

Go a p̄ša, ge motho anyaka moseta-
na, o swanetše go tlhōkōmela kudu, gore
ke lefe lapa le we a swanetšego go
tšea mosadi, a seke a kitima go

825

K34/82

10

Kgatlha fêla ke sebela, ka gobane a
 ka tšhoga a tšene ka lapeng la mološi.
 Buthe ba we ba swanetsêgo go tšeba lapa
 la go selone ke batswadi ba mosogana.
 Kabaka la gone ge batlhakane mabjatlwe-
 ng ba kwa ditaba, ka gobane mosadi yone
 elego mološi, batla kwa basadi ba motše
 ba morepa ka mokgwana o we a batlho-
 nisago ka ôna.

Lapa la bobodu ke bona batswadi ba
 mosogana ba ka tšebago, lapa la mohuta
 o we ba swanetsêgo le ekgoloya, ka go-
 bane mosadi a ba motšeele go dula ba
 motšeele gore a tle a tšemi mesōmō
 ya lapa. Le lapa la bohodu le lona
 le tšeba ke batswadi. Buthe balekakudu
 gone ba tšee makapeng a goloka. ke
 ge go lebjale gone le malapa a go selo-
 ke, basekana ba malapa o we ba ka se-
 ke ba gakwa ba tla ba tšea. tane
 ju motlholla, ke gone a rethe motlho-
 mong a ka seke a mola ya.

go fetola, ke gone motlo wa fitlha
 u loana motšhepa ka lapeng le lengwe bjale

825

K34/82

11

papago mošetana a tšhangoga a tševša
mošetana yola, mološi ge a fitšha papago
mošhepa a šupa mološi mošetana yo mo-
ngwe wa lapa le lengwe, tšeba e we a e
ke e dirēga, mološi a ka seke a kwana
nayo, ga mōgō le motswadi wa mošetana
na a ka seke a dumela, ka gobane lapa
a leji lengwe.

Go bjale ka monna, a ja ditō tša motho yo
mongwe, motšhang mong a tšona a dinyaka
ke moka a šupa motho yola mošetana, a
swanetše go mošupa ka lapeng le we a
yoba a jela ka ntšhe thoto e we, go-
na go lukile. ~~Ge~~ a ka mošupa ka lapeng
le we a goba a sa jela ka ga lona, mma-
jo mošetana a ka seke a dumela, keone-
te le motšadi o ēma nae. Go kaone gore
ba ntšhe dikyomo ba dibotšhe ya mong wa
tšona ka gobane a beba gore lapa le we
ba mošupago goba ke lapa la mosadi wa mo-
loi. Ka gobane ~~ba~~ ke tšeba e ngoto e
we motho a ka sekego a e tšeba ke se-
phiri, go tšeba gore mosadi wa loya e
sege a tia ke dingaka.

' 825

K34/82

12

Papago morogana o ya kgona go
a pišetša morwa wa gagwe, bjale ge
a pišetša morwa wa gagwe o swa-
netšē yo botšā batswadi ba mosetšana
gore ke moapišetša morwa wana.

Le bona ba tla botšā moredi wa
bona gore o tšabe gore momeke ke
monna wa gago, batswadi ba mo-
soyana le bona ba botšā morwa wa
bona gore mosetšana yola ke mo-
nadi wa gago. Ke moka bagola
ba tšeba. Tšeba e we.

Morwa wa mongalabje yowe ge a
ile a hwa pele ga gore a beke mosadi
wa gagwe, papago morogana ana
molaō wa gore a dule le mosadi
ka baka la gore ke nywetšī wa gowe
a ka mpa a dula le morwa trayē
joba moratno wa moku. Ge papagē
moku a ka dule le nywetšē wa
gowe, go tšaya le robo. Ke letšo-
šu ke mmogo moku.

Monna yo manywe wa ya keake
o ile a pišetša morwa wa gowe

825

K34/82

13

Kyarebe, bjale a pisa Kyarebe e kgolo
 a bona gore morwa wa jaywe esale
 yo monyane. Ngwetši a re go fitlha
 bogadi ke moka motgalelje are go
 ngwetši o swanetše goba mosadi, mo-
 sadi a gana, ke moka mosadi a dula
 le morwa motgalelje yowe wa lapa
 le lengwe. Mosadi a ba a ba le
 bana ba bubedi, motgalelje a tšoa
 le robo la gore mosadi ke waka
 lapa a liji lengwe, mosoyana a bo-
 etša maoto morago.

Mosadi ana magano, motgalelje a oka
 le thari ga bobae, a ba a dumela
 go robala le motgalelje, mosadi yo mo-
 golo mmago mosoyana, are go monna
 wa gagwe o sethola, oeng o tšena
 ka nywakhong wa morwa gago, le hono
 o tšebe gore nna a sena mosadi wa
 gago wena ke wena ngwana waka.
 Monna a dira le robo le mosadi, ba
 ba ba isana mosate, lekgotla le aëma
 le mosadi, gore ke nnete monna o
 sethola, le hono o tšebe gore o tla roga

825

K34/82 14

Ke bana le gona go bina gala gore ba-
sadi ba barwa ba gaga wena o
robala nabo. Daba e we mokgudibe
a go edira e fapane le molaô wa
se dotho. Mosadi yola wa gagwe a
napa a gana ~~go robala~~ le monna wa
gagwe monna a humêla ngwetši.

Gona le tsela e ngwe ya go apisa
metšatšing a nyule, butswadi ba mo-
tlanankana, ba fo fu butswadi ba
mosetsana dilô, ba bolelišane ka go-
re mokgotse mokgotse. Ga o e bolele
gore se ratu ngwana wa lena.

Mafelong bokgotse bja bona ke moka ka
morago ba tšea mosadi ke moka bokgo-
tse bo napile bo ya gola. Ge ba ka
fongala na nthe le go botšela gore mosadi
ne wa mang, motlhomony o tšilo du-
la le monna wa motse, gore morwa
wa motse. Kudu basadi ba motšeta
o we ba tšea ke basadi, ka yobane
mosadi a ka foba le bana ba busetu-
na fêla bjale mosadi a tšea nywe-
tše wa gagwe ke yena mosadi wa go

khoka mong. Je morwa wa mothe a
 sešu a bena ka nywamong wa mosadi;
 motgalabje a ka dula le mosadi
 ya gona pho^{ava}. Kudu mosadi wa mohata
 a bu supi mothe gore a dule nae, ge
 mothe o we one le barwa ba bantši,
 yo we a moratugo a ka dula le mosadi.
 Dilō ka mothe tša lapu le we ditšole
 ke mosadi gola a go ntšha ditšomo a
 tšea. mosadi. Dabū e we kudu e tšha-
 ga kudu moteng o mogolo goba moate
 le bana ke gore gona le masogane a
 muntši.

Go beelotšā.

Ke gore ngali e be bu ngatšha ke kapa
 la morwa mothe, bjale ka mongwa o
 we, ba fonyala le je mosadi a sešu a
 ba lengwana, bare o tša ba bêtšyêla mo-
 radi. Bjale ba jole golo ebe bana lemola-
 o wa gotia ka gobune ye ba ile ba fa
 mothe ditšomo mosadi a sethe a bêtšga
 bare teng ga iokwa ga go fete, mo-
 nna o kša ba a tšea mosadi yo mongwe
 ka ditšomo tšela, a bêtšga mosadi ba

825
tséa.

K34/82 16

Go nyala monwana o monyane a go
fo dirima fêla ke bokgotse a wa le
ya melome a motho o fo e tse oôô e
le gore a gona nywana wa mosetane.
Ditgomo tsela bu nyelago ka tsone le
ye a bona gore ana nywana wa mosetane
o no tsimisa. Ka mokgwa o we
a ka kgonago ka one, fêla o swamele
go tlhokamela gore a tsee mosadi ka
tsone gore beng ba ditgomo ba tle ba
hwetsane mosadi.

Kadimo, Kadimo le yone e dire gore
motho a tsee mosadi. Motho o swa ke
moete, ke moka o ya ga motho go udi-
ma kgomo, ka mawana wa moswara
o a dina bjale bjale. Ka motso moadi-
mi o botša mony wa ditseka gore a kene
se nka gofang wena le bella le tlo ke
le, ge mony wa ditgomo a kwana le ta-
ba e we ke moka wa leboga, o thoma
go napa a nyala, ge a sukwanne le ta-
ba ya letole o botšea gore ke ditwile
o tlare ge a khatlhune le mothoka wa

gagwe la mphu munamane a ka. DiHyamo
 tšela tša Kudimo motlhung a nyulayo ke
 moke ditšena monyalong.

Ke moke o beke mosadi, ngwana wa
 mosadi yo we wa matšo. Motlhango we
 ngwana wa ngwanenyana a belegile,
 ba tšibisa ba nyuli gore mosadi wa leny
 o belegile, ke moke bu leboga ka yontšha
 pudi, ba boluēla mosadi wa bona ba
 ba ba mošoyēla thuri, ya gore matšoga-
 lo wa bona a pepule mosadi wa bona
 ku yōna, a seke a wisu mosadi wa
 bona are una thuri.

Ge moekana a yotile, bjale a e ya
 go bolu, batšwadi ba moekana badine
 bjalewa bu swala ba yo bega bakgonya-
 na gore mosadi wa lena o ya go bolu.
 Bakgonyana bantšha pudi, ke setlnatše
 sa mosadi wa bona. Bašogēla mosadi
 wa bona kgoko, mawe motšgopa wa pudi
 e ngwe le e ngwe ba fo šoga. Ba mo-
 logēla motšgose, kgwale ya moekana yo
 we^{le} yōna go gobella yēna, le a gobella
 a ntšha pudi.

Ge a lugile bjale butswadi bu mosetuna bu dira bjalwa bjo kontsi ba rwala ba isa ga mokgonyama ke bjalwa bja go bitšū dityomo, ke moluō le mokgonyama a ile a nyala pele ga bjalwa bjo we ba swanetše go dira ba rwala bu isū, bja-na botla metlhaleny ya dityomo.

Lebaka le we kamoka monna yo we a swanetšego go isa mosadi e šu ba moišū gore a yo bona mosadi wa gagwe. Ka morago ga mo ba nyetše ke zona monyadi yo mongwe wa mogwe, a kla goya le mosogana go mošupa lapa la mangolo wa gagwe, ba muisa kupudi, pudi e we bare ke pudi ya kgata lapa. Ke moka go tloga mo we mosogana a ka foya yo bona mosadi wa gagwe, ka lebaka le a lešago. O swanetše go fepa mosadi wa gagwe, yo fithela mosetuna a gola a bea a betla a ya ya botesogana.

Mosadi o bikiwa ka dityomo tša yo adingwa, mosadi a tlu u bēlegu buthankana: file. Butswadi bu swanetše go

Supa mony wa ditšyomo nywana wa
 pele gore mosadi wa gago ke yo no, baba-
 lubola ka motlhankwana, o swanetše yo
 dumêla, motlhankwana o tla tšea mosadi
 a ba bêtêgêla mosadi. Jaba e we a
 e fele ka bana ba monna le mosadi fêla
 le ka ditlogolo tša bona e a lêla yoba
 ditlogolwana. Lege mogolo wa bona
 a saka a ba le nywana wa mosetšana
 bo ngwanabo ba ba nal, ba fo tšea
 mosadi molato wa tšwa ka ngôrô mo-
 lato wa batšwadi ba bona.

Jaba ena ya gonyala ka ditšyomo tšü
 Kadimô, ke taba e e atilego mugure
 ng a basotho. Motho o fo bona a
 e tla wa kwa a botêlu gore wa
 tšeba batšwadi ba gago ba ile ba ja
 dilo tšüka bare ba tla mphamoadi
 lehono ke tšile gagggo ke nyaka mosadi
 wana. O swanetše go mo fa mosadi
 batšwadi ba gago ba go šietše molato
 o we. ke wena o ka dira ge oka
 kwa ka go botšä gore thoto ya papago
 ee ga mokele, o ka butišü ba go fa.

Monna yo mongwe wa ga Sekgobela, o be
 ana le dingomo, bjale monna yo mongwe
 wa ya Sebase a adima dingomo ga Sekgo-
 bela a mošupa letolo, bu kwana. Ha
 dingomo tšewe a ya a tšea mosadi ha
 tšona. Mosadi a fitlha a bêtêga ba-
 na ba babedi ba besehuna, ke moka bu
 mošupa mosadi, ha morago mosadi a tšea
 ke ba bangwe, bu mošupa moratho, moratho
 ke yêna a joma a tšea ke ba bangwe.
 Mong wa dingomo a fitlha are yo Se-
 base o swanetšê go mphu tšaka, mo-
 kgalabje are, tšeny ga lokwa ga gofele,
 ke tla gofa mosadi.

Sebuse a tšea dingomo tša moredimu
 gagwe a tšea mosadi, ana mosadi a
 dira bjaluwa a iša ga Sekgobela a
 ba botšâ gore ke yêna makgolo wa
 lena yo, Sekgobela a leboya a tšhubela
 makgolo wa gagwe pudi. Sekgobela a
 hwa, ha morago Sebuse le yêna a
 hwa. Mosadi yolu makgolo wa Sekgobela
 a bêtêga ngwana motlhankane wa se-
 tluêlu yaba ke moka ke wa muthomô le

wa mufello.

Morwa Sekgobela a ya ga sebašē are ke wele kwateng ya metlhela ya dikgomo ba papa. Barwa ba sebašē bure wa kwala lapa la gogo šele, bjale wena o swanetsē go tšela morwa wa mo-Kgekolo go ke yena mosadi wa gogo. Busi-ana bo ya tswenyu, motlhanka na a ka a tšea mosadi. Ka go letela ga monna ge a tlo tšea mosadi ditlha-tse ka mota tša hwa.

Lapa ya ~~ke~~ keji lengwe, bjale Sekgobela a isa molato hgorong. Busi-ana ge ba a tlhola molato ka hwetšana gore Sekgobela le o be ona le ditlhatse o be o ku seke wa dina selo ka gobane lapa le we le go lebonyo a lena selo. Ditaba tšewe difitile le bayologolo, e ka be go be gona le seto ku mo we lapeng le we o be o swanetsē go tšea sa gogo. E le gore ba ile ba lena ka maatla gore bula ba lela lapa ba swanetsē go ntšha dikgomo ba fe Sekgobela, ba hwetšana gore a go kgonege.

825

K34/82

LD

Moleo ona wa Kadimo ya Litgomo metsühi-
ng a bolelono o bothuta, Kguthe Kgule o
be o lukile, bure boya Kgomo ke boboya
kgomo. Kadimano yona e sa foba
yona, bjelle moadini o swanetse gore a
e metgaweng a go tona a reka di-
kgomo, gore a boetsitse mong wa tona
ya ena le gore a be a sa metshepisa
gore o tla mmeleng e mosadi, le ye
ele barwa ba monna. Ka gobane buma
ba bona ba ka reka butla ba kwanu le
gona go bothuta go lefa molato wa mo-
nuta o we ka gobane ke metsethe wa
motho.

Daba ya bobedi batwadi ba swane-
tse go lesetha mosetana a yola, moro-
yana yo we a molosago e be ele gore
yena ka nosi wa mona, go dumela
mosetana gore wa monuta. E deny
go etsa kgale ba goba ba di go tona
gore mosadi wa gogo ke yole. Mowe ba
sa fo dirago ke ga malome wa sa go.
Empa moleo wa sesotho ke gore
ngwana a e mowe batwadi ba motso go

825

K34/82

13

Ka bana la molaô wa sengowa, ngwana a dumela mowe butswadi ba ratago gore a tšeiwe yone. Empa le gu yole bjale matšatšing a bolelano, tinalamo e nyata ga golo, ele gore ba nyethile banna kunosi; Kyanthe Kgale tihlano e be e sa tlala na mokgwa o.

Go nyala masea, taba ena e sale gana empa matšatšing a bolelano re hure dingomo tša go nyala masea, eka ke dingomo tše we motho a difisitšego, ka bana la gore mosadi a ka fo re go goba ke motša a tla a tlangga. Ke bana ba ba sa tswalegago, bana ba bangwe ba sa fo dumela mowe butswadi ba motšago gore, re ile ra ja dilô tša motho ka leina la gago, ka yoriale mowe o swanetše go msapeela, ke motša a dumela felu a batlala bana ba monata o we.

Kgale e be ba sena taba le bobote bja motho, taba kyslo e we ba goba ba e nyaka, ke motšo yo we anago le dingomo, ga go kgathalege joba ke

mongalabje goba se yôle, goba setlaçla,
 Nyune ke ye una le ditgomo, ba mofu mo-
 radi ke motu a nyala mosadi. Mosetšana
 le yêna a na sete a gona ka gobane
 butswadi ba dumela gore a motšee. Ba
 tla motšee gore o na sete wa sepela
 o meputšee. Monna wa sefofu le yêna
 o a tšee Nyune ke ye butswadi ba
 mosetšana ba bone gore one lešaka le ditgomo
 ke motu ba mofu mosadi.

Kgufelo ya mosetšana gore a tšee-
 we, ena ke kuba ya ngwana wa malo-
 me wa mosogana. Ka gobane ngwana
 wa mosetšana wa tšeba gore o swane-
 šee go tšee wa ke ngwana wa Kgaitšedi
 wa gagwe yone elega motšego, yêna are-
 go malome. Monna ye a bone gore ke
 na le ngwana wa motšankane. Bja le di-
 Kgaitšedi tša mosogana e šu tšee nyudima.
 Mosogana yêna o godile o nyaka mosadi, bja
 le o tšhoka ditgomo tša yonyala, batwadi
 di ke mosogana, ba romela motho ga mo-
 tšego, gore motswala wa gagwe o nyaka
 mosadi, ka gorule mowe basadi ba gagwe bo-

na ba gona, re nyaka dikgomo tša go tšea
matlogolo wa gogo. Matlogolo ge a na le
dikgomo o swanetšé yonyela, ge a sena-
tšo batšwadi ba petola ba ga malome a
mosogana gore rena re sale bana. Ka go-
riale mowe ke gore batšwadi bu kgope ba
swanetšé go hama ba bapana moredi wa
bana ga monna yo anaga le dikgomi. Baga
malome wa mosogana a bane na phoso ka go-
bane ba ile ba bega bjale gwa tlhoka dikgo-
mo tša yonyela, re bona e be boka seke
ba kgona yo ruwa kgope. Je matlogolo a go-
dile ge a nyaka mosadi o tlu foya a
šea. Yola a ilego a nyala ke moka ke mo-
sadi wa gagwe, o swanetšé yo tlhokomela
mosadi wa gagwe go tlhela a gola, ke
moka a moka.

Kgogo ya tšhadi a elele, go leku kgogo ya
mamokokhono. Ka goriale mowe re ge mre-
duna a nyaka mosogana a ka seke a
bola gore ke nyaka mosogana yo gore a
nšee. Mowe o yago wa bona gore mo-
setšana o nyaka mosogana, ke ge bakge-
khana, ke moka mosetšana a kgetha mosoga-

na, etc gore bona beng ba gopola gore
 ke pupadi. Mo we ke mowe o ka kwa
 mosetsana ga a ena le bagwera ba ga-
 gwe a boléla gore nywana wa motho
 yo ke monyama bošepo le moyare eka ke
 mo a kane a ntšea. Batswadi ba ga-
 gwe a ka tene a bu botšā gore mokete
 ke a monyama. Yo we o kwayo a boléla
 gore mokete ke a monyama o tla nwe-
 šena gore ke nywana yo monyama wa
 yo tlhoka tšhologunyō na maitla.

Mosogana ke yena yowe a ka kuyitha-
 yo ke mosetsana, ke moka a bolabola nā,
 yare ye ba nwanne ke noma mosogana
 a ya a botšā batswadi ba yewe gore
 ke nyakana le nywana wa mokete.
 Bjale ye batswadi ba mosogana ge ba
 nyaka lapa le we, ba tla motšā gore naa
 le kwane ke moka a dumela gore ee.
 ke moka ba ntšha pudi ba roma sebaka
 sa go tlhokile ditaba batswading ba
 mosetsana, gore se kwa nywana wa roma
 ore o kwane le nywana wa lena. Bala le
 bona ba butšiša nywana wa bona

le yêna a dimêla, ke moka batwadi ba
mosetšana je banyaka lapa la bolesoguna bu
a mogêla pudi. Je bu sarate ba foguna
a goma le pudi.

Tumêlêlô ka moka e matlogong a butwa-
di ba gagwe, batka ba go apisa, kante
le ba we bu nyadiwago ba sešu bu bêtêgwa.
Batwadi bu mosetšana bu kitimisa ba-
kgonyana gore banyule ka pete, le bona ba
kitima ka motgwana o we, ka baka la gore
le bona ba nyaka yo fetetšû dikgomo pete.
Batwadi bu mosoguna ba swanetšê go
nyakêla mammumi wa dikgomo, le bona
ba babedi gore bu nyule mosuli yo we.
Mammumi wa dikgomo e êta pelega
dikgomo o nyala mogudibô wa gagwe. Mo-
tlhomongwe mtswadi wa mosetšana o
nyaka gore ba kgonyana bu nyule ka pete
ka baka la gore a nyaka yo ja dikgomo
iša bana ba gagwe, a sapeta. Ba kgonyana
ba swanetšê go phakisa yo nyala, ka mola-
ô wa matgolo wa bona.

Isibišô ya mosoguna gore o yodile, onya-
ka gobaka, bogolo jolo mosoguna le dikgure-

be e² be ba sa bekanne e sale ba bunyana
 e be bayola, ba dula bogope. E seny nu-
 tšutšing a bolebono ba bekanngyo e sale ba
 bayana. Mosoyana o be a yole, e be
 monna yo a tšileyo. Selo sewe setlu
 go šupa butswadi gore nowana wa bona
 o godile, o betla ^{segupa} ~~ke nšpe~~, na lona hu muba-
 nyana wa letia le bšego a robwe o lwa
 a tšia bšego na moka. it diš² hata ke
 boroko bjale hage o tšebu gore boroko ke
 dira. ke moka o dira bjale bšego bjo bo-
 ngwe le bjo bongwe
 Butswadi ba swančhe go bona gore ngwa-
 na wa bona o godile onyuka mosadi, ba
 lukise tša go mmetela mosadi. Ba mošua se-
 lo aya ya mukgolo wa gaywe yo kypeta
 sego sa metši. Ge o a ile ba botela gore
 re go nyuka sa gore le gore sepela onya-
 kela re tle re gofe mosadi wa gyo, ke
 moka wa gomu o botšū butswadi ba ga-
 gwe, ke moka ba mošua diš² tšewe, wa
 diš² bjale ba moyu fela mosadi wa ga-
 gwe.

Ge papago nywana a raka a thōkōmela

825

K34/82

27
28

Ku morago nywana o tla modivêla molato,
o tla robala le mosadi wa mangwe ke moka
u mimišã, yena nowe ke gore molato ke
wa pupago kyope, ka jobane u ka u tihôkô-
mêla fore nywana wa yugwe o yodile
o nyaka mosadi. Ke Bakyalaje ebe ba
tlohôkômêla kudu ge a ka kwa gore nywana
wa gagwe a robale bošego a leka ka mušta
gore u tšêle morwa wa yugwe mosadi
pele ga gore u dire phôô.

Vitšharebe le hōna, ge u bona fore le bana
la yugwe la fore a bitšwe le a mofeta,
ba ywêra bu yugwe bu bitšwe yêna
o sêšê ele bamma tšuka a difele. O
dirêla outswuli ba yugwe mšywa, ge ba
moroma o fodula ka tšiti le lenwe le
go šila a šile, o fo tšoga a ditiš, ge
ba molediša o fo bamole, moithomony a
fetola ka gore a ke ne monna goba nywana
yo ke mošilelago, ke sego o tla ba alka, ge
e le monna mosadi yo mangwe a šilele
monna wa yo mangwe.

Ku mabunyana ke moka modirô wa
gagwe ke yotia lekyope, a nyane go tšea

825

K34/82

29

ma yane le ba bunywe. Ka tsitsi le lengwe
 a ke fo tsoya a sila bphuswa, ne ntha
 a thhatle pitu kemoka ya bela a seke a
 fuya, mmugwe a bu a fuya. Batswadi
 be nothepa bona ba swanetse go bona
 gore ngwana wa bona o nyaka go bithwa
 bu some sebuka sa bona gore see, ya ba-
 tswadi ba mosoga go batshisa gore rena
 ka mono are kwane le moadi wa lena,
 ka goriale mowe le swanetse gore letle
 le mothee o tene ne boyope.

Daba ya motlholo, motlhang monna wa
 gagwe a tiso go meka, ka tsitsi lewe
 a mothege ka lena, ge ba e kwa ba
 dula lapeng ba mlaya, ke moka mothepa
 o thoma golla. Mogopole wa batho wa
 gopole gore wa humela, ke nnete re tla
 riale ka gobane o be a tswenya batwa
 di. Mosetsana yo mangwe o kile ure a
 bithwa a seke a lla, mogethelo yo mo-
 ngwe are go yena o sethela o reng o
 salle, lla ka maatla ke molaô wa
 ba gologole, re fore re thhatlefa ra hwe-
 tsana balla ge ba eya boyadi, kemoka

825

K34/82

30

mothepa wa thoma golla, e noba go tloša
leša la gore go bothata ge o tloga lupeng
la mmago o e ya lupeng la mmago mo-
nywe.

Bogope bja mošetuna wa go setšiwane,
mothepa yo ge a bona gore bagwera
bagaywe ka mota ba bitšiwane, bjale yēne
ke lešulla. A ka dira lekope a letša bja-
le ka ba lošwana, empa ga gona selo sewe
batwadi ba swanetšego go modivela. Ka
gobane bona ba ka seke ba kgona go tšuma
ba moulimela pōš, motš: a sepoš yē-
na ka noši o tla seponela. E le gore
batwadi bona pelo ditšibole a tšheng
sa madimabe a ngwana wa bona.
Mafelo meloš ka mota ya dikgarebe
o tla e tlogela, a thoma gonwa bja-
lwa le ba bagolo, ka gobane dikgarebe
tša kgale ebe disanwe bjalwa. Batwa-
di ba ka seke ba kgona go mokgula go-
re keng o e nwa bjalwa.

Mothepa o se neetše gonwa bjalwa
ka gošale mowe o senetše gore
monna yo a botubolaga naē ka tšun-

825

K34/82

31

malaš o tla mofa. Ge mošetana
 a ile a ina, monna yo we u moimise-
 tšego o swanetše go napa u mtshea, ka
 gobane butswati bu tla bolela gore o zi-
 ntše nywana wa rena, lehošo o goata
 gore o tla tšea ke mang, ke motu mo-
 nna o ntšhu diNyomo tše gonyala mothe-
 pa. Monna ga e ya ya mothepe wa
 mothutšha o we o swanetše go e kgopole,
 ka baka la bjadwa, ga gona kgopolo e we
 motho a ka ekgopolago.

Daba ena ya bogope bja mothepe a
 ya tlala ka maatla. Gobe gona le mošetana
 yo mongwe wa ga sebuše, mošetana
 yo motse kudu, bjale ana le bolwetši bja
 mokotogane. O ile a lošwa e sale yo
 monyana, molosi a ba a tliša ditšeka-
 nyana, ka molago ke ge a tšena ke bolwe-
 tši bjo we, bjale monna a tšene u kgona
 gore a ka mtshea ka baka la bolwetši
 bjo we. Ka mota bagwera le baratho ba
 gagwe ba bikiwa, a yola a ba a feta
 mowe a swanetšego gore a be ana le
 monna. Mokgwa wa gagwe o be a

825

K34/82

32

dio bolu bola gore nna a bu nthae, e zita
 bu ratho baka buni le bana, a bonam-
 nna a nyaka go diogoga, le ga ele gare
 ga burho o be a fo dira. Banna bu tsha-
 ba goya ka gobane ge o be oka moimisā
 o be oka va le molako. Ka gobane o be
 a sa tsebe le gore ngwana ke setomang
 a moselema o tšela go nyaka go bolaya
 ba dio a mojisā.

Go bolabola le motlogolo wa bona Ma-
 bapi le mothepa go we eleyo lesulla, ke
 ge a swanetše gore a tšee ke motlo-
 golo, jona batšwadi ba mothepa ba
 swanetše goya ba bolabolu le kgaitšedi
 di ya bona gore oeng ka mosadi go, o
 swanetše go motšea le ge o sena dikjamo
 o tla fo dibona wa re ja, ke motšya kgu-
 itšedi ya gagwe e tla kwela ngwana
 wa kgaitšedi ya gagwe botlhoko, a
 dira gore ngwana wa gagwe o swa-
 netše go tšea motšwala wa gagwe.
 Le ge a sena ngwana wa motlhanka-
 na, o swanetše go motšea gore a tle a be
 a moapeela monna yomongwe o tla fitlha

825

K34/82

33

a tšesa ka ngwathong wa gagwe. Ke moka o rotše sa tswadi ba mothepe Kōme.

Nyalo ya matšati a boleho. Bjale ka ge go tšhalušitšwe gore ba kgale e be batswadi ba lošana kantle ga bana, le matšiting a boleho tuba e we e safo dišega, empa a ba Elala kudu bjale ka ge bogologolo e be e le molaš. Mosogana a ka foye borwa go bereka a šia a sešu a moapisa kgarebe, bjale are ge a le matšogweny a ngwalla batswadi borifi are nyakeleng mosadi, empa ba swanetše go mafetola ka gore ke more di wa mang yowe o manyakugo, yena mong a tšhalosa, ba kgona ba roma nyatšedi ya mosogana gore yo moapisa.

Nyalo ya matšati

Go bekina, ge mosogana e le legwaragwara, batswadi ba mosogana ba bona gore mothepe o godile, mathutša a gagwe ka moka a bitšilwe, batswadi ba mosogana ba ngwalla mosogana mungolo a gore a boē yae, a seké a

825

K34/82 34

baKwa, batswadi ba swanetsē go tsēa
mosadi, ke moka ba yome ba motsibisē
gore mosadi wa gogo re bitile boy a
yue ka pela.

Ku pišo, mosogana ntsāti ana, o a
piša mosadi ku mosi ge a Kwane le mo-
setsana Kerna o botsā batswadi ba
gagwe gore ke Kwane le moKete. Ke
moka batswadi ba nyakela motso ba mo-
romela ga bo mosekane a tswere po-
uto go tsibisa batswadi ba mosekane
gore ngwana wa rena o re o nka-
kane le ngwana wa lena. Ka gori-
ale mowe ba ya tlotla batswadi ba
mosekane gore ba Kwane le tuba e
we, ge batswadi ba dumela ke gona
ba ka Kgonago ba ntsā dityomo tsā
goya gonyala.

Daba ena ya go apisetša Kudu Kudu e
setse e dira ke bahetene, majakane
bona a baKwane nayo. Gona le tuba
e nywe, yōna le bona ba e dira, ke
gore ke tuba ya mabupi le barua
ba mosadi, ke gore ge mogolo a Kaya

 825

K34/82

35

a loša mosadi batswadi ba ba ba nyala
 ke moka, mogolo a hwa a sešu a beka
 mosadi, moratho wa yagwe o swanetše
 go šula a beka mosadi. ke ge ele
 mosadi wa moratho, mogolo o swanetše
 go moka a dula na, ka yobane mora-
 tho e ũ a ke a dula le mothepa,
 goile ge nke o kile a dula le mothe-
 pa.

Ba hetene, bona ba sa swere motšwa
 le tšela ya bagologolo, le bona bona ba
 bona ba dumela mo we ba kwago ba-
 tswadi ba dumela. A o kwa ba gana
 le yēna o agana, a botšā moogana
 gore e be ke yonyana bjale batswadi
 oaka ba gana, nka seke ka kgona
 seko.

Batswadi ba bona, tšhokomelo go
 limo ga bona ba bona. Parago mo-
 gana, o swanetše go nyakella ngwana
 wa yagwe mosadi, ke gore ka goiale
 mo we o bona gore nywana wa
 yagwe o godile a ka ba a modisela
 motšho. Bjale ka ge ditaba ditšhalu-

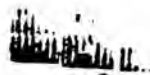
825

K34/82

36

sitšwe temeng ya 108 matšabi le bogope
bja mosogana. Dikgomo tša baredi ba-
tšo a se dikgomo tša batwadi ke dikgomo
tša dikgositšedi tša bona, ke mowe batwa-
di ba tšhokomelwa kudu gore ba seke
ba zinya dikgomo tša yonqwa baredi
ba bona ka gobane bu tšhantšana ye
bagodile baka ila batwena batwa-
di babona. Ke tšaba e kgolo e we
batwadi ba swanetšego go e tšhoko-
mela gore ba rube ba bona bu tše
bu hwetšane basadi.

Matšhantšana ge a godile a bona gore
muthaka a gagwe ka moka bu tšere
basadi e yena a seke ele lezaka
o swanetše go tšibisa batwadi ba
gagwe ka go tšibisa, ka morago ya
sona ge a bona gore batwadi a ba
motšhokomele ke moka o tšama a. diwa
melato basadi bu banywe. Melato e we
o dišela batwadi bu gagwe. Ba swa-
netše galeka ka muthaka gore bampe
bu tšame bu tšolota dikgomo ba tšei-
še morwe wa bona. Jo ena le gore

825

K34/82

37

ba tsame ba Holota tsā golefa melato
ya ngwana wa bona. Mosogana o imela
ke ngwako o nyaka mofokutši. Ge bu hwe-
tsune dikgomo tséwe ba ka nyulago moso-
gana mosadi; bjale ba boledisane gore mo-
sadi ba ka monyathela moredi wa many, ke
moka ba tséle mosogana, ba tla boname-
kwa kamoka e fela.

Ge monna ana le bana ba bathankana
le dikgaitšedi, mogare ga bana ba go-
na le bogolwane le baratho. Bjale ngwa-
na yo monywe wa bona yo monyana
a nyaka mosadi, batho ba we baswa-
netše go bolabala ditaba tsā ngwana
yowe ke batwadi ga mōgō le bogolwa-
ne wa gagwe wa mothankana le
kgaitšedi ya sona le ba bangwe balelo-
ko ba swunetše goba gona. Malome
wa mosogana ga afe kgayisi le yēna
o bu gona, ke moka ba bolabala dita-
ba tsu nywana. Ba ratho le dikgai-
tsedi tsé dinyanu ya ba swanela
gore ba be gona mowe ditabeng ka
gore ke ba banyana.

825

K34/82

38

Kyaised ya bona motlhomong a ka seke
 u ba gona, empa ga gona taba ditaba
 diswanetsê go balwabolwa. Kyane ke
 ge gona le buyabo papajo mogyana
 bjale ka bo ranyane le boramogoro
 ba le gona. Mowe kyaisedi ya bomoso-
 gana a swanetsê go goba gona ke
 ge dikgomo ditswa diya gonyala mowe
 o swanetsê go ba gona, Kudu yo we
 dikgomo ditswago yêna, ke yêna yo we
 a swanetsê go isa dikgomo tša gawe
 ge nyala mamui wa gawe.

Go bjale ka motlhang o we dikgomo
 ditswago, ke gore, kgadi e swanetsê gore
 e be gona ga mago le baleloko le yêna yo
 we dikgomo diilego tša nyala yêna. Bjale
 kyadi e klilo beya budimo gore dikgomo
 khono diatswa tšya ga mokete go nyakela
 mēni, ke molaô wa gore le bona butse-
 ve. Isatši le we maiome wa nywana o
 swanetsê go ba gona go bona ge dikgomo
 tša motlogolo ga ditswa. Mmago lesogana
 o swanetsê go ba gona le yêna a ke
 gore dikgomo tša maredi go tšwa tše kae.

825

K34/82

39

Ke molaô wa gore a butsiwe, ditaba di-
re pele le morago, motho yowe bu senago
taba nae ke sebaka, yêna o fokwe
ye ba motsä ge ba moroma bare tšea
sela se o yore ka sona. Ke mowe a yago
a hwetšana bothatse. Molaudi yo mogolo
mona dipolelong tša go tšea ke Kgudi, mowe
a bolabolang ba swanetsë go dumela gumô-
gô le malome wa mosogana ge a ka bola-
bola gore yo we motlogolo mowe waku
a o dumele gore a yo tšea mosadi mowe
ba mokwela, Kgudi e yona e bjale.

Kopunô, mowe kopunong ya bana ge ba
ile ba bolabola ba kwana gore mosogana
a swanetsë yonyala moredi wa mofete
go lukile ba tsweleli ba swanetsë go
botedišana le bathwadi ba mothepa. Ge
buile ba dumelana ke moka go felile
bu tšena ka lapeng ba nyala. Mosogana
a bane taba nae, yêna bu tlu fo
mosupa gore mosadi wa gago ke
yola. Matlhomong bare go yêna a mo-
gure ga basetšana bu orata mang ke
moka are ke nyaka yo.

825

K34/82

40

Gobjale ka ge gu malome wamosoga-
na gona le bana ba basetana, bjale mo
we go tšea ngwana wa pele wa motlha
nkun, baratho ba ka seke baya go tšea
mosadi mowe. Mowe gare gu base-
tsuna ba we, o gona yo we a reletšego
leina la mmago mosogana, ke yena
yo we a swanetšego go tšeiwa, o ya
ga rakhadi wa gagwe.

Ka mosago ga mo yo we a reletšego
rakhadi wa gagwe, a bikitwe, Kabaka
la gore ngwana wa rakhadi wa gagwe
ebe esale yo monyana, yo we a motlha-
hamago o swanetšego go tšea ke ngwana
wa rakhadi wa gagwe. Ke gore molaš
ngwana yo mongwe le yo mongwe ge a
tšeiwa, ba swanetšego go tšea ba botša
kxadi gore re tswenya ke masogana, ke
moka a letola, ge a bona gore e šu a
gola o bofela go a tšeiwe, e be gona
mosogana yo a monyakašo a ka kxonago
a motšea. Ge a bona gore ngwana wa
gagwe o godile, o a bu botša gore ke
kilo motšea.

825

K34/82

4

Bana ba motho, He gore bana ba
 motho bjale ka ge gona le bagolweme
 le baratho, mogolo wa motlhankana o
 swanetše go tšea dingomo tšea mo-
 golo wa moetsama a yo tšea mosadi
 ga malome wa gagwe. Mosadi yo
 we e tšilo ba mosadi yo mogolo he gore
 setima mollo, ka gobane he ngwana
 wa malome wa gagwe.

Kgano, go mogolwane a gona go tšea
 mosadi ga malome wa gagwe gona he
 gore butswadi ba moogana ba swanetše
 go bitša ba lelona la gabo gore ba tle ba
 kwe gore molato he ng, ka gobane mo-
 rato wa gagwe a ka seke a kgona
 go tšea mosadi wa malome wa gagwe
 mogolo wa gagwe a e gona. Ba ka
 zla ba šita galoma dipheko, ge uile
 a ga nêla ruri, ge moratšo a tšela
 a ka ya a tšea mosadi yola, tšela o
 swanetše gore are go tšena, mogolwa-
 ne a lufe mosadi, gore a seke a bèle
 ga bana ba go setšebalešegge. Ka šefo
 he gore a rosale le mosadi.

825

K34/82 47

Mosadi yo a tšeiwago ka ditkoto tša batho, ke mosadi wa kgosi, yêna kgoro e nywe le e nywe e swanetše go utšhu selo, ke motu ditšwe tše tšea moyatšha kgosi.

Mosadi yo we ke mmago le setšhaba, ke yêna mohunayadi. A tšeiwi ka ditšomo tša gotšwe nwanina. Ke yêna yo we a seng matšhang a tšenayo ka kgorô ya mosate ba tima mellô, ke motu ba gotšha ka lapeng la gagwe, ba ya baranana. ka ntšhe.

Monna wa basadi, ke gore moluô o we wa setima mellô a se mosadi wa kgosi tšea. Monna a ka tšea basadi ba babedi goba ba boraro, ka morago a ya go tšea ngwana wa malome wa gagwe, bala basadi ba swanetše go tima mellô ya bona ba ê ba rumiše ka ga mosadi yo mogolo, go šupa gore ke yêna yo mogolo mo motšeng.

Monna wa lapa, ge a nyaka go tšea mosadi wa bobedi goba wa boraro, o swanetše go botšha mosadi wa gagwe

M. C. 825

K34/82

43

ge eke dikgomo tšewe tšō tšēago mōa-
di ditšwa moredi wa mosadi ya we, ke
maka ba Kwane, ge mosadi a yena mo-
nna o swanetšē go lešetšā. Ge dikgomo
ele tšā gotia phetla ya monna gona
a gona tšeba, go motšā gona a ke fa
botšela, a kwa a gona ke nku a motš-
gela a le bjais.

Monna o swanetšē go lošā mosadi a se-
ke a babotšā, ba tla šala ba dikwa ko-
wa ditaba dilukile. Ka gobane a ba
botšā gore ke a pišā moredi wa mke-
ke, ba ka tšoga ba ya busime mošetša-
na, gore a gane monna yole. Ge dilō
tšā gagwe ditšwa o swanetšē go bitšā
bo monna rragē, mowe le ge basadi ba
saka ba tšeba gore ke kgomo tšē ka e
tšē we dilego ganyala mogudikane wa
bona ga gona tšeba. Motšo yo a ka tše-
bago sephiri sa monna ke kgaitšēdi ya
gagwe, ka gobane le go a pišā o tla ro-
ma yēna.

Monna goba o nyaka go tšea busadi ba
bantšī ka lebaka ka letšee, ga gona tšēlō

825

K34/82

44

mowe Tabeng e we, ka gobane yēna
 ka noši o e tšhepile gore o tla bu nyala.
 Empa e dioba tšhe ya buima itudu.
 Ga se gantšhi e dipegago tšhe ya mshu-
 tu o. ke ge monna e nyuka go tšea
 basadi ba bantšhi o swanetše go ka bu-
 nya mephatho ešhe yaba mephatho ka
 o tee, ba ka seke bu tšhubana.

Kudu kudu molaō o o tletšego ke go-
 re monna le ge a nyuka go tšea basa-
 di ba bantšhi, o swanetše go thoma a
 tšea mosadi ka o tee, ke montšha tšh-
 keng, a dule le yēna go fitšhela e eba
 le bana ba bararo, a kgone a piša mo-
 sadi wa bobedi. Yola monyana o tla
 tšhabe yola mogolo. Mosadi wa mokoko-
 tlelo, ke mosadi wa mafello le yēna
 monna ka le we le bana o tšaba a tšhe-
 tše.

Metšhepa ya matšatšhi e, a ba sadu-
 mela gore bu tšee ke mšhulabje, a
 moline gore ke mosadi wa mokokotte-
 io. Ba ēpa o tšhulabje ka gore ke mo-
 tšwa o šitšwe goba seipa sa lesaka.

825

K34/82

45

banyana lesaka la gotlala, ke gore lesoga-
na. Bana ba ba hetene bona ba sa fa
dumela, ka baka la gore batwadi' ba
bona ba sale tšeleny ya bāngale.

Ge ba babedi ba Kwane ka go tšena,
bjale ka ge batwadi' ba mosogana ba
roma sebaka go tšibisa batwadi' ba mo-
thepa gore ngwana wa rena o kwan-
ne le ngwana wa lena. Sebaka le sona
sebotša mosadi go mongwe wa mowe
motšeny, gore ebe yēna a bolabolaya di-
taba. Molaō ke gore ebe dibaka tše
pedi, ke sebaka sa ba kgonyana se tšwa
motšeny wa ba mosogana le sebaka sa
bagogadi le sona ke sa motse wa
bo mothepa.

Dibaka tšepedi tšē, ge ditaba di
ile tšā ēma ka tšela esele, ke gore ba
tlhalana, ke bona ditlhatse tšū gotlala.
Ke gore bona ka babedi' ba swanetše go
ganetsšana le go dumelana mowe bu go
tšebayo. Dibaka tšā mabapi le ma-
nyalano, kudu ke dibaka tšā basadi.
Banna ba rumiwa fēla goya gonyala

825

K34/82

46

ke mowe monna a ya go a hwetsana bo-
tlnutse, ka gobane tsati le we, ba swane-
tse go bolubolu le tshepe di ilego tsu ya pe-
le.

Sebaka a selape go sepele, o swanetse
go ya morago lepele, go khutisa gagwe ke
gore modiro wa gagwe o fele. Ge nne
mosepele o we wa gagwe ke go tsa
tsa gobeka, o swanetse go khutisa ka
gore ba mogafele mosadi. Bo baka bo
a baba, ka gobane goba o lapile ga
go kgathalege o swanetse go ya o phe-
the kgopolo ya motho yo we a go roma-
yo.

A ke tshalo se ku maina goba kabana
ba motho mabapi le motho yowe e swa-
netse go gore e be morumiwa. Mosadi
o ba le bana ba batlhankana ka babedi,
bjale motlhankana o tsa mosadi goba
basadi ba babedi. Mosadi wa pele o swa-
netse goba morongwa wa mogonyala
kgaitseleli ya monna wa mosadi, ~~goba~~
ge moredi wa mogolo a nyadiwa, mosadi
wa moratho e swanetse goba sebakas

825

K34/82

47

Moredi wa moratho, sebuka e swanetše goba mosadi wa mogolo. Le letule lapu-
di go futla sebaka, le mala a yōna go
^{tsela} letla sebaka. Ho wa bogudi le gona go
bjale ku bagogadi.

Mo ditabeng tsena tsa go tsēlana ga
gona le tlhoyo lewe ~~mmago~~ mothepa a ka
le dirago, le ge ~~mmago~~ mothepa a tlhoyane
le sebaka, ga gona taba, sebaka se swa-
netše go soma mōme wa zona wa
bo baka. Le a ka nyenya sebuka ke
moka a ba a moka ba bukeng, a
tsentsha yo mngwe, ke gore mosetsana
a tlhala ditshato tsela gwa goba go
isa sebaka sa pele ditla loba, ba ka
seke ba mita a dumela, sebaka sa bo
mosetsana le zona seke seke sa botela
selo. Mowe re e thuta seema se seego,
tshwene tso go e tsela gagabo yōna.

Dilo tse we mmago ngwana a ka di-
jago ku sephiri ke dilō tša motlabawa
moredi wa gagwe, ku gobane tšona ke
dilo tša bo makhukhuna, le yōna ge ba
ka tlhangelana a ka seke a diēra.

825

K34/82

48

Go bjale ka ge ba tšēlani ba kare ba
 tšēlana, bjale ba lēla ba fana dilō ku
 matheko, ke gore ke sephiri, ba leloko gamōgō
 le ba sebuma se sa tšebe, motimany
 ditaba diēma ke mokgwa o mongwe, mo-
 nyadi o tla loba, ke gore ba tšimogelane,
 ba swadi ba motšepa ba swanetsē go
 dišena. Ba leloko ke moka ba tla šita go
 motšisa tšona. Poblelo ya mafello ba tšare
 e ba le rekana tše lena le di tšebogo, se ke se
 sa ditšena.

Go kyopela se go sa metsi, taba ena
 ya go kyopela se go sa metsi, ke taba e
 e dirago ke lasogana. Se we batšwadi
 ba se dirago, ge ba bona gore ngwana
 wa bona o godile o nyaka mosadi, ba
 mofa selo sa gore a tšee ga makgolowa
 gagwe gore a yo kyopela se go sa metsi
 ka sona, ke selo se bjale ka pudi, goba
 ponšo yoba kgomo.

Papagō ngwana a ka seke a fetola
 mongonyana selo, motšgonyana bjale ke ge
 a ile mosadi wa gagwe le yēna a ka seke
 a fēla pelo. Makgolo wa gagwe o

K34/82

825

49

tla bitša ba gabo, He moka a tla a ba
 botša mantšis a mongonyana, bona ba
 swanetše go butšiša gore melaō kamoka
 o feditše, e bjale ka pudi ya letsoke, pudi
 ya lephoko, le kobo ya mmogo ngwana le pu-
 tšis ya pupago ngwana o ntšhitše, bu dumela
 ba motša gore sepela o nyakela pudi ya
 mokoko a tle a tšee moadi wa gagwe.
 Ge a tšoboya le pudi e we ya mokoko,
 He moka ba bitša ditšadi le bomalame wa
 ngwana ba tšilo luya ngwana wa bona.
 Ba molaya ka morago ga mo ballē pudi ya
 mokoko, He moka ngwana wa bona a kgona
 a e ya bogadi.

Ge mosogana e le modidi, empa a kgopela
 sego sa metsi, batšwadi ba mošetana ba
 monyaka mo leme a seke a bonagatšā se-
 lo, mosogana o swanetše go botša ba
 ga matšolo wa gagwe gore nthuweng.
 He moka babolabala ka kwana ka lentšū
 la gotšwa, He moka metšhepa o beka mosoga-
 na, o dula le moadi wa gagwe ya matšolo
 wa gagwe. Go diraga ka mokgwa o, ge
 mosogana a kaya bogweny, ba ga matšolo wa

825

K34/82

50

bare go mosogana, re tla gofa mosadi wa ga-
go ge o ka ntšha kgomo ya tswetši; a se
be nayo, ke moka ba ga magolo wa gagwe bare
go mosogana, o swanetše go aga nywaka ke
moka aga. Motlhany ba beago setlhora, mo-
sogana a fologe o dula godimō ya nywa-
ko, ba swanetše go mofološa ka lentšu la
gore fologa o tle o tšee mosadi wa gago,
ke moka a fologe a moneke a tšoye nna
a e nae gagubo.

Ka mokgwa o mangwe, mosogana a
na ditgomo tša ga fetša mosadi, empa ona
le kgaitšedi ya gagwe yo monyana. Batswa-
di ba mosogana ba bona gore ditaba di a
thathafa, ba swanetše goroma sebaka
gore sepela o botšhe ba ga magolo, magwera
a mašuwana ke ngwana wa nywanenyana
ke gore ba dira gore motlhany mošetana
a nyadiwa ba tšee ditgomo ba yo letšiša
mogadibo wa gagwe.

Kopano ya batswadi ba mothepa.

Ditaba tša kopano ya batswadi ba
kyarebe, ke mathomong ya ditaba go mosoga-
na a kwane le mošetana, sebaka se

825

K34/82

51

iitšē mabotšō a batšwadi, ke gore batšwadi
 ba moetsana ba swanetšē go bitšā nywana
 wa bona, bure go yēna motho go wa ratho-
 bu, a dumela, bjule o tlile gugago, ore we-
 nu o kwane le motho mōkete, a ke nnete,
 ke moka a dumela. Ke moka ba fetole
 sebata ka gore re ditšwile boēla morago
 re re bitšā batšwadi ba nywana, ke
 moka a goma.

Papego nywana ke moka, bitšē o tšwadi
 ke gore ka letšho ga mōyō le nyadi ya
 mothopa, ba nyobakana, ke moka o babe-
 gēla taba e. Tele ga gore ba e balele
 ba butšišū muerutlō a mmyonywana
 gore yēna oeny ka tšole. Moradi
 o tšhalifile o tšlu goma a o tšufela
 tšona, ore, nna a ka seke ka ditšebi
 ditšebi ke lena beng ba nywana. Ke
 yona bjule ba tšhama go yopola motšgwa
 wa batšwadi ba motšhantšana, gore a
 ka tšpeny la bona ba phela bjung, le gore
 ke morwa mang, le medivō ya bona gore
 a e lukile, bošeka, boloi, youtšwa, ke
 bafuladi, yoba balandi mothopa wa bona.

825

K34/82

52

Go se tšibje.

Batswadi ba mothepe ba tera ka mo-
kgwa o we ka baka la gore batho ba we
a ba bu tšebe ya botse, ba dirile gore
mohlomong wa bona a kaba a tšē a
ukutile tšū bona. Ke gobane ge ba
bu tšeba ga botse, baka seke ba tšhwa
ba se tšwenya ka gatlhwa ba gopola.
Ba ka fogaana fêla, ka gobane mkgwa
wa motlhankana, goba ka mkgwa wa
batswadi. Ge go mongwe a kile ukwella
gore mohuta o we a se mohuta wa
buthang, mkgwa wa bona ke o le o,
ke moka ba swumetšē fogaana gore ba
seke ba tšea mopedi wa bona.

Matsūti a bolebono.

Ge batswadi bu ile buse, a banyane
motlhankana yo we a tšea nywana
wa bona ke moka, motlhankana le mo-
setšana bona ba fore bu ratane bu
nyaka go dia ka mkgwa o ba rutago,
ya go bu tšhū se lo ka gobane batswadi
a bu dirate. Ba kile fogaana, mosogana
a lefa fêla.

825

K34/82

53

Motlhankana yo bare ke Ntšekane, o ile a bolabola le mosetsana wa ya Musumu, ke motša bu kwana. Mosogana a ya a btsū btswadi' bu gagwe gore ke kwane le ngwana wa ya Musumu. Batswadi ba mosogana ba roma sebaka ga Musumu, motswadi wa mothepu are go sebaka, boela nthago ke sa bitša ba gešu.

Bagabo ba kgobakana, ke motša a ba begela ditaba. Baile ba gana mosogana gore a se morate, se a motšeba ke ngwana yo a belegileng mo lefaseng le, mekgwa ya gagwe ke sebodu, mmaywe ana ngwana go ga mōgō le mosadi wa go šia mogolo wa gagwe. Daba ya bobedi ana tlhompō yo mogolo le yo monyana go yēna ke selo ka setee, o lo rōjana ka mokgwa o a ka kgonago, le go tlhwa a tia mmagwe e ka a melega. Ba ile ba mogana ka mokgwa o we

Motlhankana a thakana le mothepu, a boledišana nūē, gore muanō e ka sang, ka gobane batswadi ba gao bu

825

K34/82

54

Mosešana gana, Mosešana a rene a fetola, mosogana a motsena fase, a dia gore a robale le mosešana, ke moka mosešana a dumela. Ba dira bjale yo fitlhela a ima.

Mosogana o be a lugile muano a gore ba tlare napa e motse. Ka gobane batswadi e be ba sa manyake, ba ile ba molifisa, ~~mosešana~~ a fo dula laping la minagwe. Ge ele wena ngwana wa motho wa kwa batswadi ba yama lesetsu, a bare soowe ba itse se ba we. Go a tsibja gore molaō wa ~~mosogana~~ ore ge a goatile ke moka go lukile, bagoloyolo bare ba tseluni ke ba ratane, ku goiale motho o šika le bolwetš, bjale ge a kaya a babja o tlu šita go botša batswadi ka gobane o tšep ka muatla, eseng ka thuto ya batswadi.

Ge manyadi a benna, batswadi ba mosešana, a ba sana polelo e we ba ka e bolelayo, taba kyelo ke ~~dingomo~~ tše we manyadi a ba nyuletšego ka tšona. Goba o dira lešaba la mohuta mang, ga

gona polelo mabipi le taba e we.

Phetolo ya gofetola morongwa.

Ge batswadi ba mosetšana le baleloko ba bulabotšē ka mosogana yowe a nyakayo go tšea moredi wa bona, ge e le gore morerony wa bona a ba kwana le gore a motšē, ba romela motho wa bona gore sepela o batšā batswadi ba mosogana gore ~~batswadi~~ ba ngwana a ba dumele, ba molebeletšē gore o ya mongwe, polelo e we ke ya ge batswadi ba mosogana e le balwi, goba masēka goba manedi, ka gobane ba ka seke ba tshuloša gore re gana ka motšwa o we. ^m Mowe ba bulabolago ke ge batswadi le ngwana wa bona ba sena motšwa motšē.

Ge e le molaudi goba motho yo a tšwa go a sepela, a ba moutele ba motšā gore ngwana wa sena a re nyake ge a tšea ke molaudi goba motšoka. Ge e una le dingomo bjung le bjung o swanetšē go dula natis, eseny gore molaudi le mothoka ba tšene motšeny wa ba bina tlou.

825

K34/82

57
56

Go fetola, na gore ngwana wa rana
o a pitšikwe re šebē re llē ditshema
tša ba bangwe, ke gore motšo yowe ba
motlhomoka, le go modumella gore a tšee
e be ba ke modumella, bjale ba šitišitšē
ne motšwa wa mopogana. le ye ba ka
na mofetola ka gore, oya go tihutswa
dirape tša moyiso wa gagwe, ke gore mogo-
lo wa gagwe ~~ke mopa~~. Daba e we ka mo-
luo a e dišege, mosadi o ya fela bubula
ntlo, eseny bukeng sa boopa.

Ditaba tša go a piša, a še ditaba
tše we batho ba ka dulago ba a tihudi-
šana tšona. Ge batwadi ba ile ba
dumela kemoka go fedile. Polelo
ya bona matšišing a bo lehono ge
ba kwana le moapisi, ba go fetola
ka gore kgana ke ge wena o kwame nūe.
Daba kgolo motšo a le bale mo a re-
ileng sefu sa gagwe, ka gobane wa
lebala o tla bodisa.

Motlhankana wa go tihoka ditšomo,
pone batwadi, ba go pola kudu ka ba-
tšo ba we ba goganyo motš^{ya}, ke

Ke moka ba moepišetša mosadi, ka
 baka la gore motlhankana a na dikgo-
 mo tša go nyala, ba ka fa leka go kolo-
 ta, kyomo goba kyomo tšepedi ke moka
 ba ya gošosela motšhidi. Mosoguna
 yowe a ka seke a baka mosadi.
 Batswadi ba swanetše go roma mo-
 tho, gore sepela o botšū ba ya mukungo
 gore dikgomo a digone, a ba ruwe
 mkgonyana wa bona o tla ba a bu
 rošuu dingone. Ke baka la gore ba
 a kwana, ba tla moamogela. Ke nowe
 ba bolubolago ka gore ba tšeešani ke
 ba ratani. Gona le seema sa
 gore, monyala ka e tšee goba kapedi
 nyala wa gagwe.

Go lokologu ya mosadi, o tla dudu
 le mosadi ga gabo mosadi, go fitlhela
 a eba le bana. Ngwana wa pele
 wa mosetšana ge a nyetšwe, ke mo-
 ka batswadi ba mosadi ba tšea dikgo-
 mo, dinyala mmošo ngwana ke
 gona a ka kgonyo a tšea mosadi
 wa gagwe a ya nni gogabo.

825

K34/82

59

58

Ka tsatsi le lengwe, ba ka bona gore
ngwana wa bona ke tsheuana ana
dikgomo, ba gopola ba bona ga botse gore
ba thony ba seke yaka seke gwakgonê-
ga. Ba vera gore o swanetse go
tshea mosadi go malome wa gugwe.
Ke moka ba romela motho gore sepe-
la o botse ba malome a ngwana gore
motlogolo o a lla, ka goriale mowe
re re beleyang.

Duba e we ke ekgolo, motswadi wa
mosetsana a ka seke a fetola a le-
nisi, o swanetse go botsa morumiwa
gore ke dikwile ke sa botsa beng ba
ngwana re kla go fetola. Ge a bitsi
ba gaba ba kgobakame, ke moka o ba begela
ditaba, gore ke bona mmetse, ore, re mela-
gê. Ke motlogolo, fela ge a lebane lapa
le we, ba kla fobolela mekgwa ya
mogana, ke moka mafelo base wa
kwala ka gobane motlogolo a lle gae,
wa khola. Ke moka ba romela se-
baka sa bona gore sepele o botse se-
baka sela re kle re sefetole. Tsatsi

le we ga gona polelo e we ba swanetše go go belabola, ke gofo fetola morumi wa gore sepela o ba batshe go lukile a thene.

Go tšena mo we ga gagwe ba monyaka dikgomo gore a nyule, bjule dikgomo tša tšhoka, matome a mosogana, o swanetše go kwela nywana wa kgaitšedi ya gagwe boithoko. Batswadi ba mosogana ge ba bona gore nywana wa bona o gutilile, dikgomo diatšhoka, yena mmogo nywana o fo tšhoga a ya ga kgaitšedi ya gagwe, a fitlha a motšā gore mothoyolo wa se tšwenya, ka yoniale nere, a ka moruwa.

Papago mothepa o tla goma a bitša, bagubo pele ga mowe ke gore o swanetše go belabola le kgaitšedi ya gagwe, ba e ma mowe sa e mogo. Kgaitšedi ya gagwe, are go fitlha yena, a romele sebakhe gore a yo batsa bašwadi ba moetsane gore a rena dinyonno, ka yoniale se ra gore ba ruwe.

825

K34/82

61

60

motlogolo wa bona.

Ke moswe malome wa mosogana a swanetséyo go bitša bu yabo, ka gobane tuba gore ke tuba e. šwa ka sebaka.

Batla ngobakana, ba bole bodišana ka go tihoka dikyomo ga motlogolo wa bona le gore a bene ka lupeng a riwe. Ga yona potedišani e kgote, mofetudi yo mogolo, ke papago ngwana, moswe alle yae, ke bu bangwe, papago ngwana ke mo-na are a kie a be a. tshobela dikgone.

Bu nona sebaka sa bona gore a yo bitša sebaka sela, ge a fitihile papago ngwana o fetola sebaka ka mogwana o we batswadi bangwana ba bolabotšego ka ana. Ke moka sebetša mantšu nthago, bu nona zona sebaka se isa moswe ya malome wa gagwe ke moka go fedile.

Mokgonyana a g ge a dya bogweng, ke gore moswe ke molō wa mokgonyana ya manywe le ya manywe, e swanetsé yo ya ka mabanyana, ge ba fitiha e bu fitihi bu tšena ka Kgorong, ba dula

025

K34/82

t

Ka ntle ga mafôrô, ga babolabole. Palelo ya bona ke sehuba fêla, yo mongwe wa motse otlaba a bakwa ke bakgona dingarebe dibabitšä ba tšena ka motseng. Sehuba sa jôhlehôla ku baka la gore ba dutšä le baka le letetete ba sa bone motso yowe a klu go bakšä.

Dingarebe ge diile tsä ba bitšä, ba šea mapura a bona, ke motso le bona ba šhangya ba bu saia nthago, yo fitšha mowe ngwatšong o we ba swa-
hetšego go tšena ga šna. Yu ba fiwi šä goja šäki lewe, balata ba ija lebošo. Ka moswana ke gona ba ba fago tsä goja. Mola ba tšenago ka ngwatšo, ba roma kgarebe e ngwe gore e bitšä sebaka sa motse, gore ba dumedišä, ke molaš go dumedišä, ba ku seke ba fo tšena motseng wa motso ba seke ba dumedišä.

Bakgonyana.

Bakgonyana ge ba eya bogweng se swunetšä goya ba rwele dikobotšä bona, ge ba senatšä bakuse-

825

K34/82 62

Ke ba ba fa dikobo, ka gobane dikobo
 bo ditšwa ga monna, mosadi a na di-
 kobo.

Dijō le metsi, dilō tšē pedi tšē, bo-
 šego bjo 'we ba tenago, bjale ka ge
 go tlhalušitšwe gore a ditewe, le ōna
 metsi le ge motho a ka swana ke
 le tlora bjang lebjang a swanela
 gonwa. Ge bu ka nwa bu ba ba ja
 ba swanetšē go fetolo, he inoku ba
 ba lifiša. Metsi ōna le ka moswana
 ba fo tšogu ba sa nwe, le baka la
 bona la gore ba hwe metsi, ke ge ba
 kgopetšē segō sa metsi.

Ka moswana ga tšūtšī, le we ba
 ilego ba fitlha ka lona, ba romela
 kgarebe gobitšā sebaka sela, kemo-
 ka ba botšū sebaka, gore vetlile ka
 mokywa o le o, kemo ka sebaka
 so bolela mantšū a we ga butswa-
 di bu kgarebe.

Tšibišā ya butswadi bu mothepe, ge mo-
 sogana a ile a kwana le mošetšana.
 Ba roma sebaka, a swere lesome goba

825

K34/82

63

ponto, o tsibisa batswadi gore ke rumile
 ke baga mokete, bare ngwana wa Tena.
 Tshalete e we ke ya go tsibisa ba-
 swadi ba mosetana. Mapišo a mosetana
 mosogana o mofa ona mowe.
 ba apisanego gona pele ga go tsibisa
 bukwadi, mosetana le yêna gore o re-
 ta mosogana o swanetše go tšea phe-
 ta a fe mosogana, ele gore mosogana
 o swanetše go tšea sekhusumane, ke
 gore maseleng a mabedi goba le fukung
 ge ele sekuri sethano, o fa mosetana
 ke a goapisa.

Dilo tšena lesome la mmago mosetana
 le lesome la pupago mosetana, ke tšua
 mo banyala, ke gore pele bare ba bulu
 melomo ya batswadi. Ka morago ke
 ye buntšha toko ya mtsheko, ka gare
 ga yêna ba fukela seleng goba maseleng
 a mabedi. Tshalete ge e ka šala
 ge bunyadi banyala, ba e fa mosadi
 wa bona, o tla reka sewe yêna a
 seratago.

Ditshalete tše we ka moka dile ka

825

K34/82

64

beng ba tsāna, bjale ka ge lesame ele la mmago ngwana le lengwe la papagongwana. Mongwe o tsēa la gagwe yola le yēna, le ele ya thoko ya motšoko e swanetšē ke go tsēa ke mmago mosešana, ka gobane ne molato. O swanetšē go dira bjalewa a boetšē thoko ya motšoko bogadi bja ngwana wa gagwe.

Ge ditaba ~~tsā~~ mabotšō difedile, kemoka, mosogana o swanetšē go ba apesā motlabe wa gagwe, ba nitsā gore ke motlabe kabaka la gore e su a nyala, ka morago ga mo a nyetšī ke gona barego ke mosadi wa gagwe, ka bika la gore ba leloko le batho ba we ba agisanego nabo, kgaufsi ba mophophetšē. Motšo wa goišā mabotšō, a robale, o fore gobolela, ke motšu a goma.

Go apišā, ge motšo a ka no apišā mosešana, bjale a seke a išā mabotšō, ka goriale, ke gore mosogana a tšibji, mosogana yo mongwe, a ka fo tsena a pišā, ke motšu a e thagišā pele

825

ga batswadi, mosadi o swanetše go fetu le yola wa go e thugisa. Ge a tsitše mabotšho, ke gore o tswaletše ditšela ka moka ga gona motšho yo we a ka tsenago. Ge yo mongwe a ka fitlha are ke kwane le ngwana wa lena, goba ke nyaka ngwana wa lena, ba tla motšho gore o forane le yo mongwe, bojela pele ar re bo nyake.

Ka baka la mabotšho, ke moka bagogudi le ba kgonyana, ba dirile setlumo se segoa. ke selo ka setee, selo se sengwe le se sengwe ge ba ija ba botšhana, ke gore selo se bjale ka mapato a phufutsa le bjalewa, yola o tšhella yola pitsu yola le yena o bjule.

Matsatši a kyule, bjule kage e be gosena tšhalete, mosogana a be ka kwana le mosetšana ka setgolomotho, mosetšana a efa mosogana le seka. Ke yona tšhupo ya gore mosogana o kwane le mosetšana.

Mabotšho go batswadi e be e lenku, ke a go tsibisa batswadi ba mothepa. tšho ditšhelete ke kaba e e thugago go tlem

ga matgowa mo lefaseng le. Yu gona
phupunô le ye gole bjale, ya go tsibisa bu-
tswadi ba mothepa e sale yona pontso,
phupunô ke ya lesogana le moetsana, lia
gobane ba ntsha le fukung, goba setlhu-
no, ba bungwe lesome.

Ishalete ya mabotso, ke ya papago ngwa-
na le mmago ngwana, bona ka nozi ba
utshagana, matnomong go fa tšea pupago
ngwana, mogongwe a fa mmago ngwana
morwa wa bona ba ka seke ba mofa.
Le ge pupagwe a hwile, mabotso a swa-
netše go tšea ke mmago morogana. Moso-
gana a ka kgona fela golaola dikgomole
gona ge a nyaka go tšea moradi, mediso
e mengwe molandi ke bo mmagwe.

Ge monna a ka kua, ana le morwa
wa gagwe, goba barwa ba babedi goba
ba bu raro. Moja lefu, ke mogolo wa
bona. Empa tlhokomelo e swanetše go
ba yona, ge dikgaitšedi tša bona dibale-
kana, mogolo o swanetše golaola dikyomo
tše mogolo wa bona, yola le yena olaola
tše yola bjale bjale. Ka gobane yo mongwe le

825

K34/82

67

yo mongwe o lebane ke tša gagwe, ka tšā²
na o tla tšea mosadi ke tšona. Kantle le
go tšea mosadi ba ka seke ba šoma ka
tšona ka mkgwa o we a ka rataga le
ge a dirile molato ke bommagwe ba we
ba molefelo.

Papago mosogana, onyalla, morwa wa
gagwe mosadi, ka ditgomo tša kgaitšedi
ya mosogana. Mosogana a beka mosadi,
bjale a tla a bēlega nywana wa mose-
tana mosetana yo we a lošwa, baba
ba nyala, papago lesogana a ka seke a
tšea ditgomo tša morwa wa gagwe
are ke monyalešē mosadi ka ditgomo
tša moradi waka, le yēna o swanetšē
go mpha tša moradi wa gagwe, taba
e we a e dirige.

Go bjale ka ge morwa wa gagwe a
sena kgaitšedi, bjale papagē, a monyalla
mosadi ka ditgomo tša maatla a gagwe.
ke ge moradi wa morwa wa gagwe
a ka nyadiwa, a ka seke a gapa di-
kgon o. Ka baka la gore ke ngwana
wa gagwe. ke ge ngwana wa pele

825

K34/82

68

a ba le dikgomo tša matla a gagwe, moratho a seke a bu le dikgomo, ke mota a matšiša mosadi, moredi wa moratho a nyela, a go go sena phapano a ka seke a digapa, e mpa ge ba sakwane, a ka no digapa. Ka gobane mogolo ge a lebelele moratho, ge papago bona a hwile, ore ke ngwana wa gagwe, le yena o swanetše go kua mo-laô wa mogolo wa gagwe.

Batho ba bangwe a bagape, empa bu bangwe ba gupa. Ka goriale mowe ke gore a gona ka jišana, moratho a ka se-ke a tharapha mogolo. Ba tla fofutla ba nyatsana. Mowe go senago matšwa le ge o gapa le pelaêlo e senago gona, ke ge a ile a dima morwa a raje, gona go lukile ka gobane lapa a tji le ngwe.

Ge papago motšhepa, a ka a mogela dikgomo tša motšo yo mongwe a nyela msa moredi wa gagwe, bjale yo mongwe a tla are ke nyaka moredi wa gago, ke motšha a mogela, a ba moja gabedi. Motšo wa mohuta owe a loka, ke lehodu, ka gobane o ja dilô tša batho ka moredi o tee. Taba

825

Kgalo, moutani yo we, o swanetsê go ntšha yo mongwe, ka gompha mesebjana ga gagwe. Go seng bjale ba kaba ba moisa kgorong, a ya a lefa gona. Ka gobune, masogana a we ka tšatši le lengwe ba kaba ba lwa, le gona o tla hwetšana e le gore a bu nya. Ke ka moka, o fokgani fêla yo a mogêla dilô' tšâ gagwe.

Go se šetsê ga mosogana ge a ile a loša, ngwana wa motho ke moka anyale empa a seke a motlhokomêla. Mosetšana a sepele a sa apara, e ke a se ngwana motšeiwa. Gape a sa nyake le goya go mina. Mosetšana a bōna gamogō le batšwadi gore mosogana o no kgona go tse na ka mo lapeng le, empa a nyake ngwana wa rena. Ba ka seke ba bōlêla aelô, ge mosogana yo mongwe a ka fittha a bolabola le mosetšana ba kwana, batšwadi ba moa-mogêla. Goba esale a isa makotšô fêla, a seke a nyala.

Mosogana wa ka morago, a fittha a nyala, ba swanetsê go bitšô yole wa pele gore e kgopolêle mesebjana ya gogo, ke moka

ba bušetšē dilō tšā yagwe morago, ka go-
bane o motlhadile ka maunō, go segame dilō
tšā gago, ke ge a ka bolabola ka molomo a-
re, a ke sa monyama, gona a ba nophe
ka gobane go tlhadile monna ka noši, ke ma-
kato wa monna.

Ke telanō le dimphō 515.

Daba ya mabotšō, e butšē tsela ya gore
ba etelane magareng a bagogadi le ba
kgonyana, ka foriale ke gotšōa le rato, le
bona. Ba swanetšē go tlohogelana ba
fele ba bonana, yo mongwe a seke a ngu-
letšā yo mongwe, ka gobane go ka tšentšha
le gone le gore a ba sarata.

Dilō tšā gofa makgolo wa bona goba
makgolo wa mosadi goba mosadi wa bona
ba swanetšē go fela ba diromela ka
sebaka, ke gore go eleletšā ge a ile
a tšhanoga gore ba tle ba dihwetsane
kamaka. ke dilō tšē bjale ka diaparō tšā
mosadi wa bona, goba tšā makgolo wa
bona, goba makgolo wa mosadi.

Dikaparō tšē mosadi wa bona tšē bjale
ka diphepa, museka, dikobo le tšē dingwē

825

K34/82

71

tšā go Kgabisā mmele. Ma kgoto wa monna
 bjale ka patš'i e kgolo, goba e nyana, goba hempo
 le berungwe, wa mosadi ~~roko~~ le kobo ya bo-
 sogo. Ka moka dilō tšewe a ba bafe fela
 bu nyata. Le tšhelete ya go tšhubolla mosadi
 wa bona e ya ka sebuna, ke gore mōogunū
 o e ntšhetšā gore mosadi wa gagwe a seke
 a motšhaba a mo~~diš~~e. ~~Selo se sengwe e e~~
 sengwe se a ka sebaka.

Pete ga dikobo tšena tšā mangowa dišesū
 tšā tšibja, busotho e be bu a para mekgopa
 ya dipho^ofōlō, go tšwariwa tšōna, dikga-
 rebe ditšwana le le bole, gome la bona
 e be le gomina ka ditgōtkhō gore go
 be lephapanō magareng a bona le ma-
 thumasa. Dikobo e be go a parwa me-
 kgopa ya dipudi le diphala, dingwe le
 dibatana tšē bjale ka mešōrō, ke gore di-
 tšhipa, ditgano le dipela. Keina la mešōrō
 le bolêla dibatana tšā marofa a ma-
 nyana.

Dikobo tšā goya bogweng ga ngwanana
 Papago ngwana o fiwa kobo ya nkwe
 goba wa tšhwene, go mmago ngwana

825

K34/82

72

Mokgopa wa phala goba wa pudi. Le
tthebo ke kobo ya bošego. Le kyerwa la
kome ke bjōna borukgwe bja papago ngwa-
na. Dipheta ke dilō tša ngwanana le
digōlokwane.

15. 15. Manna ge a phela le malome
wa gagwe matseng ka otee, ke gone
kgaufo le kgaufo, ka gabane bare kgadi
ena le malala mabote mošala wa noka
o a kwala. Ba modirēla le gora laga-
gwe, ka gona ba modirēla kgaufo le
motse. Motlogolo a tšena ka lapeng
la malome wa gagwe, mabapi le go
tšea mosadi.

Molaō wa goya bogweng ke molaō ka
otee, ga go kgathalege gore badula
motse ka otee, o swane tše goya ka
mabanyana, a fitlhe a dule ka ntlega
mafora, ge a bāna gore a buphakisi
ba etla go mitsa o swane tše go go-
tshōla bjale ka bakgonyana ba bangwe,
ge dirēla gore ba okwe gore gona le ma-
tho wa moeng. le ge ba tšeba gore ba
atla, baka seke baya ba tshōla.

825

K34/82

73

Makgonyana, le ge ba dutšai kgaufrile
kgaufrile, ge a ile aya bogweng, o swanetš
go dula bogweng, a seke a tloga a boē
ta ka motšeng wa gabo. Tēla le ye a
ile a boēla, molato a oona, phosō ke
ge a kaya a ja tšā go ja ka mowe
guc ga gabo.

Ye a kaya a ja dijō ka gae gaga-
bo ona le molato, ba ga matšolo wa
yagwe ba swanetš go mofidišū, ka
goriale ke gore go šupa gore onyanya
dijō tšā ga matšolo wa yagwe, ore
ba apea ditšhila. Mogwa wa tšhwene
o ja sewe a hwetšungo ba ja, o seke
ware ditšhile, ge ba ja masēgešege le
wena jaa.

Morula.

Ye dilō tšā gomala di a mogetšwe,
ke kelano magereng ga bona ba ēte-
lana. Matšolo, o dira bjaluwa bja go
bitšā ditšomo, bjaluwa bja we ge mokgo-
nyana a hora, o bolaēla ba swadi ba
bjaluwa pudi. Ye monna a šetšē a
bitšile mosadi wa yagwe, ba notšhulošū

825

K34/82

74

gore bjalwa ke bja godivany.

Teba ena ya bjalwa, ke molaô gore mukgolo a dire bjalwa a isê ya motkgonyana. Bjalwa bja muthomo ke bjôna bjalwa bja go bitsa ditkgomo. Bja bobedi ke metai a ditkgomo, bja boraro ke bja moetsana ge a yo bona monna wa gagwe, bja bone ke bja go isa mapura a bu nyadi, bja botlhano ke bja go isa tshoko ya motshoko. Ke moka ke ôna mubjalwa a molaô.

Mabjalwa a mangwe.

Gona le mubjalwa a mangwe a we ba isayo bogweng, makgolo o dira bjalwa a swala ka noši le ba thusi, ka bjôna o bona motkgonyana, le yêna o tshabêla makgolo wa gagwe pudu. Gona le bjalwa bjo bongwe, ba gobega ba bogadi, ge mesadi wa bona a sitêga goba ge e sale le thumasa a e ya gobolua, le bjainwa oja kgwale, bjo we ba bogadi ba swanetêgo go tla go gobella.

Mabjalwa a we a diraga ke makgolo wa mosoguna ke a mantši, mowe gure ya ôna mubjalwa a molaô ke a, bja

825

go bitsa ditgomo, bja thuka ya motšoko, bja
mapara a bakgonyana, bja metši a ditgomo,
le mosadi ge a yo bopa monna le kgwale.
Bjalwa bja mapara a bakgonyana, motgonyana
yo we ba goba ba moretile gore a
yonyala, ge ana le pelo bjalwa bjowe ke
bja gagwe, bjona ba botlhabêla kgomo.
Mabjalwa a mantši, ba tšhaba dipudi.
Ngwaga o mongwe le o mongwe, matgolo
wa gagwe o fêla a topa morula a
bega motgonyana, motgonyana le yona a
le boga ka sewe ango nso.

Go dula kgawisi le boga malome wa
gago, ke mabatta a mabedi. Lebatta la
pele, ke gore monna ka gatlhoka ditgomo
tša go nyala, boga matgolo wa gagwe ba
moruwa, kemoka a hwa a sešü a tšea
mosadi wa gagwe, kemoka mosadi a sula
a dutši, kemoka a ka seke a fupana
le kgaitšedi ya gagwe.
Lebatta la bobedi, monna o nyala mosadi
a meka, ke moka monna a hwa, bjale
ba bogadi ba seke ba tšhokomêla mosadi,
go fitlhêla a boêla ga kgaitšedi ya ga-

825

K34/82

77

76

gwe, a fátlu a moagèla nywako, ke
moka ba agišane. Ke lona le bakalewe
motlogolo a dulago kgantsi le buga mulo-
me wa gagwe.

Moredi wa mosudi ya we a dutšigo le
kgantsedi ya gagwe. Je ~~mosogana~~ a katta
a moapišū, mmago ~~prosetana~~ o botšā kga-
itsedi ya gagwe, kgantsedi ya gagwe o
tla mofetola ka gore dia kwala, nna
ke lle dikgomo tšā gago, ka goriale mo-
we o swanetsē go botšū ba bogadi bja
gago. Ke bona ba we ba tšago mpošū
ke tla kgona go theletšā se we ba se
bolelago.

Mosudi o swanetsē go dira bjale, ge
ba modumeletšē gore a tšane ka lupeng,
motlhung ba nyadi ba e tla gonyala,
bona ba leloko la bo mosudi ke gore ba
bogadi bja gagwe ke bona ba we ba
tšago phophela ba nyadi, ke molaō le
ge ba tšare go phophela ba sethe ba di-
laola, ditla laola ke yēna mosadi
Modirō o mangwe le o mangwe wa
dikgomo o botšū ba bogadi.

825

K34/82

77

Monna ye mangwe wa ga mašum
 Kgribedi ya gagwe ya tšea ke ba ga Ma-
Kōhōrōpō, bjale monna wa mosadi yawe
 a hwa, ba bogadi bja gagwe ba sethe ba
 mošetā, ba mohusalla. Mosadi a bona
 motlha, ke mota a tloga a ya a dula
 le Kgribedi ya gagwe.

Monna wa ga Morei a kgatlha ke
 mosadi wa mosadi, ke mota a loā mo-
 setšana ba kwana, a isa mabotšō, mo-
 sadi a botšā Kgribedi ya gagwe, ba a
 mogela Morei. Lebaka la gore Morei a
 nyale la fitlha, mosadi a bitšā ba bo-
 gadi bja gagwe ba tla ba phēphēla mo-
 redi wa bona.

Ba bogadi bja mosadi ka lebaka le we
 a bona ba butšišā gore motšo o tšene
 bjang. Ba phēphēla mosadi wa bona
 dipelo tšā bona dišalokolaga, ba tšhaba
 go butšišā mosadi le go bona mosadi phōšō
 ka baka la gore a kare bu mubela ba bona
 ge monna wa gagwe a hwile.

Ku morago ga se nyalo, Morei a tšhaba
 le mosadi wa gagwe, mosadi a sethe a botšā

825

K34/82

79

78

ba bogadi, ke moka ba ga Morei ba rona
 sebaka sa bona, gore sepela o botse ba
 ga M ukokoropo ba nyakelle mono. A
 botse kguitse di ya gagwe gore ke bona
 motho o rumile ke ba ya morei bure
 nyakellang mono.

M mugo ngwana a tloga a fitlha ga
 Morei go phupha matlala, morei a
 ntsha kgomo ya gorraku matgolo wa
 gagwe. Matgolo wa gagwe a boela
 ga a fitlha a botse kguitse di ya ya-
 gwe, gore ba tso ntsha kgomo ya phupha-
 matlala.

Lebaka la fitlha la gore ba yo gapa di-
 kgomo o tse we Morei a nyetsego ka
 tšona. Mosadi a boela le kguitse di ya
 gagwe, kemoka kguitse di ya gagwe a
 lepa le para a lata dikgomo. A fitlha
 ga Morei are ke tlo gapa dikgomo ke
 rumile ke kguitse di yaka, Morei are ke
 a gokwa, fela a ke go tsebe.

Manna a goma a ya a botse kguitse di
 ya gagwe gore ba ga Morei ba gana le
 dikgomo. Bona le kguitse di ya gagwe

825

K34/82

80

77

ba isa ditaba Kgorong, Kgôrô ya a mogêla ditaba.

Kgôrô ya bitsa ba ga Morei, mosadi a tloga a ya a botša ba bogadi bja gagwe.

Ka letsatsi la ka tlhelo, ba gatlhana, moluto wa tsena.

Morei a bolela gore nna ditgomo a ke gane natsô, taba e ke ganago, ke guma Monna wa ga Masumu are otlilo gapa ditgomo, a ke tsebe ge ke bere mosadi wa Masumu, ke tseba ke bere mosadi wa ga Makôkôrôpô. Ba ga Makôkôrôpô a batle ba digupe go ena le ba ga Masumu, ka gobane ge ke fupane le mosadi wa ka ke swanetšê goya ga Makôkôrôpô.

Ba butšisa Makôkôrôpô, makôkôrôpô, are, yêna a tsebe se, ke tšibile fêla ge ke ya go phophêla, Morei le gore o tsene bjang ka lapeng a ke ditsebe. Gupe le gore ditaba ditlile Kgorong ka mokgwamang a ke tsebe, ke fokwe ge a mpotšê gore ka moduwana se a nyakega Kgorong. Kemoka.

825

K34/82

80

Bunna ba ile ba bona Masumu le Kgaitšedi ya gagwe phōšō. Kabanna la gore masumu ditaba tša Kgaitšedi ya gagwe o swanetšē go kwa Makōkōrōpō a megela, a kgone go tšena. Ba ile ba lifiša Masumu gore o swanetšē go tswa-lla Kgōrō le Kgaitšedi ya gagwe, le bigile māka.

Le ge ba bogadi ba mohuraletsē, goba ngwana o a kwa, Kgaitšedi ya gagwe ha seke a moloka ha ntle le baleloko la bogadi bja mosadi. Mulome wa ngwana ke modiša fēla, tšhōgō ya motho e ana ditšhōgō, ngwana ge a bubja o swanetšē go tšibisa beng ba gagwe, e be bona ba moalufišāgo.

Ba bogadi ge ba fitlhile, ba botšela gore re tšilo bona mosadi le bana, wena o ta botšā gore šeba, kemoka wa babona wa laela molato a o gona. Ke mosadi a sa khurupela kobo, kobo o khurupela esale kyurebe, ge a bona monna wa gagwe wa khurupela le ge a bona ba bogadi o swanetšē go khurupela gamōgō le balešika la gabomo-

monna wa gagwe. Go khurupulla kobo
monna wa gagwe o swanetše go monweša
ka lesōme, a kgone a baledišana le monna
wa gagwe. Le bona ba letlako ba monwe-
ša a kgona a balediša, bona ka tšeny
ke yōna, basadi ba monweša ka masaka a
ba bolabodiša.

Molato o we wa go nweša ga baseta-
na, a o rese ke ba bagolo, ke tšona dikga-
arebe ka noši di e theelago. Ge mothepa
a ka go bolabodiša monna wa gagwe
ka ntle le gore a monweše, ga yona
molato, fêla o tla seka ke ba ywera
ba gagwe, bare ke setluela. Le motlha di-
tuba dieme ka mokgwa o mangwe tšhe-
lete ya go nweša a e verisi, ka banna
la gore a ya ya ka sebaka, le gona a ya
tšena go batswadi.

Ge mosetana a tšhe a khurupulutše
kobo, ka gobane ba monwišitše, ke moka a
swanêla joba a su khurupêla gape ke
moka molato o fedile. Ge ba bone mosu-
di wa bona ke moka ba letlêla ba kloga.
Dikgarebe di swanetše go tšea mapara

 825

a bona dibawtšhe, di a bufelegetšhã tš'o ba gomêla tšeleng. Mowe ba ba gomêlugo di kwatema fuse, ku dikhuru, masogana e ba dumedišã bu tšee, mapara a bona ba ya gae, le bona ba goma.

Mokgonyana wa ka gae, ge magole wa gagwe a dirile bjalwa, bjalwa bjo ba rwa-lla mokgonyana, yo we a dulago nabo motšhe ku otee. Ke tšwanêlo ya gore barwale bjalwa, ba rone dipitšhã le magapa a gorwala bjalwa. Ba ntšha ba sedi ba golekana magapa, ke moka ba ba rona le mokyekoto wa goba e tšhã, ke yênu yo we a ya go go bolabola modirô wa bjalwa, ele gore sebatšha sa bona le sona se swanetšhe goya le bona sewe le legapa.

Pop Polêlo yôna, ge bu bolêla gore bjalwa bo ya kae, bu fo bolêla gore boya kgole bjale ka matlaumeng, ku ntšhe ba bolabola matšha, boya ganu mo motšeng. Ba tšha fo bona ba rwadi ba rwala, mphilutšwane olla ba etšha ke se fero sa lapu, ba goma ba libile

825

K34/82

84

83

se fero sa lapa le we bjulwa boya-
go ka gona. Ba swanetsê go borwala
boê ka lapeng la bo bjona, yêna e tsâ-
ma a bêtsa ba gaba, yone bu kgobimane
a ba botse molato wa bjulwa.

Ke Kopa tswarêlô ke dirêle p^ošô, ke ku-
bugile letlakala le lengwe, la 79, timana
ya 162 go fitlhêla gâ tsâ fuse, ke thomile
go ngwala tsâ ku ya 81. Timaneng ya
169 go ya fuse.

79, 162. Mabjalwa a bogadi bjale ka
ge gošêšê go tihalušitšwe ka matlakale-
ng a ku godimo. Bjulwa bja we boyago
le matgolo wa mokgonyana, a bona mola-
to, bakya matgolo wa gagwe o ya fêla
go bona mokgonyana. Je una le pudi
wa motlhabêla gobu lesome gobapontô
wa mofa.

Mabjaiwa a mantši, ke a zogodidâ bo-
gadi bja ngwanana. Le mokgonyana go-
na le mešomo e we a felayo a thušâ
matgolo wa gagwe ka thušô e we ma-
kgolo wa gagwe o dira bjulwa bja gole-
boga matsôyô a mokgonyana. Ke gošupa

gona gona le tlhompō magareng a mago-
nyana le magolo wa gagwe. Morešana
moaile a tšhaba le boto, goba a foētela
ba gabo aya a fetša matšatšinyana mo-
tšu a boēla bogadi o ya a swete phafa
ya bjalwa.

Mosogana aya magoweng, motšhang a
boyago, baga magolo wa gagwe ba dina
bjalwa. Bjalwa bjawe, boya le dikgare-
be, bare ke bja gabula le potšisi. Ge
moledi wa gagwe a bikitwe, magolo
wa ruwala bjalwa, ka bjona o buiša
mohgonyana. Ke molaō gare magolo
ge a dirile bjalwa a fele a tšhella
mohgonyana ya gagwe pitšā le yēna
mohgonyana o swanetše go fa baga
magolo wa gagwe pitšā.

Bahgonyana, ge magolo wa bona a
tlilo ba bona a swete bjalwa, ba mo-
thabetsē pudi, ba jana motšhatšathano.
Magolo wa bona, o ruwala le tšōgō le
tlhōgō o bega monna wa gagwe gae.
Ke yona tlhompšana e Kgolo, magareng a
bahgonyana le bogadi.

825

K34/82

86

85

Dilō tšena kamoka ba fanago tšē,
 ge motho a katlhala, kudu mosadi,
 bjale monyadi a nyuka dilō tšā ga-
 gwe tšēwe a gonyala ka tšona, oswa-
 notšē, go hwetšana dingama le bommalane
 le dilō tšē dingwe tšēwe tšā go tšena
 ka sebaka. Dipudi tšēwe ba goba ba
 tshabêla mabjalwa a ba dihwetšane ka
 gobane ebe ba sa tshabe fêla e be ba
 tshabêla mabjalwa, ka goriale mowe ba
 rekanane.

Ditšgarebe, ge ditšgarebe dirwele bjalwa
 bja goya go bona monna wa bona,
 ba fitlha ge letsatsi le dikêla, mong mo-
 nna o felegetšā ke ditšgarebe tšā gabo.
 Ge ba fitlha beng ba motše ba batlha-
 kanetšā, ba tšena ka mowe lapeng la
 bolesogana, le bona methepa ya fitlha
 ya tšena, ba dula lapeng, mmago le-
 sogana o šupa ba tshakanetšā ka
 mo ba solago magapa. Bona ba baša
 ku nywakong wa lesogana.

Bjalwa bjo ke bja mathōmō ge ditšgare-
 be dia go bona mosogana, ka goriale mo

825

K34/82

86

a ba tšebe lapa la bomosogana, baswanetšhe go etelša ke sebaka sa motšhe wa bo kgarebe. Ba rwala le sefola, ke gore sona, ge ba tšena morwadi wa sona o êma kgorong, le ba tshakanetšhe a ba setšee. Mothepe o fo êma kumutšo, ke moka ba ntšha panto goba lesame, a kwatšeng fase ku ditšhura a rola, a ya ka lapeng, ke moka banna ba šala ba senwa.

Ge dikgarebe dileka nywakong wa mosogana, sebaka se duka molomong, bala ba ya tshakanetšha, ba yo ba dumedišša ba le kantle ga ngwato, ke moka sebaka setlare gabona, mpitšebeng molsete, ora sebaka sa bogadi bja ngwato. Ge a fitlhile bjale a botšha, gore ke tšitšhe mosadi wa lena gore a tle a bone lapa. Ke moka o botšha beng ba motšhe, ga gona potšho ke ditebogō fela. Sebaka sela sugae le mosadiya mo motšeng ba tšena ka ngwakong wa bjaluwa, le mmagalesogana le papagō le yēna lesogana, ba yo tšhalla bjaluwa magapeng.

825

K34/82

87

Marola Kgure.

Ye ba feditšē go tšholla bjalwa, ba tšhela pitsāna e nywe, ba yo fa dikgure-be ka ngwathong, ke bja bona kemoka ba nwa le sebaka sela sa bona. Kumora-go ba tšhela e nywe pitsā ke ya beng ba motse, ka yona ba palakanya batho gore ba ē magae a bona.

Ka moruo ba tšhela ba gaba kemoka ka moruo ga dijō, ba kgobattana ba ba botšā molaō we bjalwa. Kemoka ba nwa bjalwa, ga gona le pudi, ba ba tšhabēla. Nama e we ya pudi go zola sebaka sa dikgurebe ka ngwathong wa dikgurebe, kemoka e we elego ya ba bogadi bja mošetana, ba fa sebaka sa bona, kemoka o bafa. Letšagō letšhagō ke sebegō, ba ya naso gae, go bega gore ba re, a mogetšē ga botse, ba re bola-etšē pudi.

Motho yo mongwe le yo mongwe yo we a ya go gobona methepa le go badu-medisa ba inamela fase, kemoka ba molaō, ba khurupetšē dikobo tša bona. Le

a kuru morena, a ba inamologe, motho yo
we o swanetše go ntšha selo sa gagwe
se senyana ba kgone ba inamologa. Ke
moluō a ba modumedisi ka molomo wa
bona, tumedišo ke ya go losa ka diatla
tša bona.

Papaga lesoguna le mmogo lesogana, a
ba tsene ka ngwathong wa mothepa, ge
ba ba dumediša ba dula molomong wa
nowako, ke moka ba ba dumediša, le bona
ba ba losa bjale ka ba bangwe, ba ntšha
bonyanyane bja bona.

Moluō wa dikgarebe ga dile bogadi,
mong bogadi, a khurupulle kobo tlhogong
ya gagwe. Basadi ba motse tšatši le
we go tlile dikgarebe a ba šile, ba
ntšha mabētē a bona ba go ba fa ke
moka ba šile. Ba pulakana ku matlapa
yo mongwe o faga ku kowa yola ka ko-
wa, bjale bjale, ge bušwa bu budule, mo-
ng wa lupa o tsala, ka noši, o fa mo-
thepe wa gagwe mogopo, ke moka wa
tsala, o iša ka ngwako wa bona
ba a kgobakanya ka moka ba kgona baija

le masogana a bona, ka gare ga ngwako.

Go tloga esale bošeyo.

Methepa ba tloga esale bošeyo, ge ba yo setla maupi a yo faga maurišwa.

Mong bogadi le yēna o tloga nabo, a yo setla nabo. Ge buthe ba motse, ba tloga o boēla ka ngwakkong a ya a dula, gwa šala go setla bo matkgutle, go fitlhēla ba faga a dutšai ka ngwakkong. Ge a nyaka go tšwela ka ntle o bitša kgarebe e ngwe ke moka a tšwa nū, a mofele-getsā mowe a yago.

Motlhapišai, gona le kgarebe, e we elego wa boleloko la mong bogadi, yēna ge a bōna gore mahube a banna a hua, o gotšā mollō, o a pea metsi ka pitšā, geta mahube a basadi are pēreje rēe, o tšhēla metsi a gofiša ka morifing ke moka o timula ka a serōthō, o tšāma a tlhapišā beng motse ka moka ga bona.

Go loša, ore go fitlha ngwakkong, a kwa tuma malomong ka dikhuru, are koka, ba mulēla ngwetke ke moka a tšena, o tšena a kwatamile, a bea metsi pele

ga yo mongwe, ke moka a loša, yola a dumê-
la gore moena, ke moka a inamologa, a go-
ma, a sepela ka dikhuru a tšwela ka
ntle, ka moagonyana wa boêla o hwetšā-
na a feditšē go tšhapi, o tšēu morifi
o tšwela ka ntle.

Motšhapi, motšhapi yo mongwe le yo mo-
ngwe o swanetšē go fakêla seke goba
teke. Je a le ka kowa kgakala, ke moka
o bentšha se a tla ka gare ga metsi,
o tšhola ge selegona. Je a sa se hwetšāna
a gona tšaba, wena motšhapi, pelo le
go swaba go tšha swaba wena, ka
gobane wa o tšeba gore ke maldō
wa dikgare ka moka. O dira bjale ka moka
go fitthêla a ba ga tšhanya, ele gore
pele o tšhapišitšē masogana le bona ba fa-
kêla seko.

Sebaka sela sa gotla le metšhepa, ge
gae ele kyaufsi wa goma yēna modirō
wa jugwe o fedile, o alaêla, gore šalany,
leragola moeti le bea ke mong motšhe, ge
bakare, o seke wa tloga, bona ge re tšha-
bêla bana bagago pušānyana, o tla dula

825

K34/82

91

Ka morago ga dijô a kgona a tloga. Dikgarebe le masoguna ba šala ba raloka, e tšwe ge letšatši le ya madikêlo, ba kgona ba tloga masoguna ba ba felegetšā.

Go isā ga bjatlwa, boguli bja mothepa, ke gore bukgonyana ba a tla ba nyala pele. Ka morago ga gonyala, ke moka bu tlišā masoguna go bona lapa la mangolo wa gagwe, ba moišā ka pudi e we bareng ke kgata lapa. Ke gona ~~ka morago~~ dikgarebe ditšogonago diu ga bo morogana. Dikgarebe le masoguna ke moka ba raloka ka mokgwa o ba ka kgonago.

Bjale kotšena go ngwala, ka kowa leseding le la ka gotaboga ke la ka godima, ka ngwala ka ga lona, le ke šetseng ke kupile kwawelo ka letlakaleng la ka godimu bona (79. 162).

Motlogolo wa tšhswana.

Motlogolo wa tšhswana, ke gore ohwetšē ke pupagē le mmagē, bjale o boetšē e ile o dutšī ga mangolo wa gagwe ka gobane ba le loko a ba molebelle. O gola a dutšī lapeng la mangolo wa gagwe, go fitlhēla e ba monna, motlhomong ba le loko

825

K34/82

92

la gabo ba gašane. Motlogolo yo o swanetšē go tšea mosadi ga malome wa gagwe. Bjale mangolo wa gagwe o dira bjatwa bja gorêra molato o mongwe ga motlogonyana wa gagwe. Motlogolo wa mohuta o ana le gona la gagwe le mafôrô, mafôrô ke a mangolo wa gagwe.

Mangolo wa gagwe, o dira bjatwa, ke moka o nyakêla, batho ba tšheko, ba ruwala bjatwa boya ga motlogolo, gorêra molato. Ba ruwadi ba bjatwa, ba ruwala ba tšwa ka kgôrô, ba sa letšē mphulukwane, ka gobane molitšhi wa mphulukwane ore go letšā a tšhaloša gore boya ga mokete ke e le bošê le tšhōgō ya kgomo. Ba yo goma ba letšgele-nyana le mokete, ke moka ye ba tšena ka mafôrô ke gona ba ruwadi ba letšōgō mphulukwane bure bo a tšena ga mokete.

Bjatwa bo swanetšē go tšena, ka la-peng la mangolo wa lesogana, ke gore mangolo wa go bêtêga minagê. Ba botêla molato wa bjatwa, ga gona tšaba o tša goma a bitšā mangolo wa gagê ke moka ba ruwala bjatwa, ka gore

Motigonyana wa gae ba ja nae.

Majakane, le bona, ba nedira, bjalo ka ba hetene, fêla bona ba dia ka goutama, ka baka la go tšhaba ba uti ba bona. Ge ba dira bjalo, bja go bitš'a dikgomo, mosadi o dira ka mokgwa o, o ntšha mabêlê a fa yo mongwe wa gabo, ke moka a diêla bjalo bjowe ka mo we moteng. Ke moka basadi ba swala ba isa bogadi bja methepa.

Ge ba thoka, magapa, mmago kgarebe o ba gona, a bona gore ba rwele magapa a makatang. Ge ba tšoboya lenama ya pudi, ba swadi ba swanetše go isa ka moteng wa le ja-kane. Modiro o we wa bona ba dira ka sephiri. Ge dikgarebe tša majakane ba yo bona monna, ba setla maupi ba swala ka dioto, le maloko a bjale ka, ditloa.

Kgantšhe maloko a ba heteng, ke bjalo, le maupi, le di thoro tša go thêkya magapa ga mogo le ditloa. Ke monyanya o mogolo ge methepa e a bogadi, yo mo-

ngwe le yo mongwe o bea kanya meiti ya
gagwe ka mokgwa, o a ka kyonago le go
apara.

Baredi ba majakane, go nyatwa ba fo
nyadiwa bjale ka ba baheteng, le mekgwa
ya dikgarebe ba fo swa swana le baheteng.
Mo we gonago le phupumo ke go
bikiwa ga bona, bona ba bikiwa mo-
segare, a ba di seboka boke, ba fo se-
pela go fitlha ba fitlha mowe bogadi.
Ba baheteng ba bikiwa boego, ba di se-
boka boke, le ge ba tšena ka ngwa-
kong ba ba tšela ka metši.

Ka malaō wa se sotho, mabapi le
bjalwa bja bontši, bja magapa a phetša
go menwana e medi, bja lesone
la magapa, ba rwadi ba ōna ba
tšeba ga botse gore morolēlwa o tšha-
ba kyon-o, ka gobane ke bjalwa bja
bontši. Bjalwa bja mahuta o we
ge boeya bogadi bja mosadi bja
seke bja tšefa bare, ke bjona ba
likilego, bogadi bja ngwana bolu-
kile.

Bjalwa bja go tšeba, bjalwa bja go tšefa,
ga bja loka, ke gore mosetšama a ka seke
a ba le bogadi, ba tla no tšheva ba di-
ra masata a go tšhoka le go fêla. Din-
ntwa tšü ntšhe a difele, bja galaka
le gona a bja loka, bogadi bja motšhepa
botlogalaka. Ke gore dipolêlô tšü monna
le mosadi dikaseke tšü ba dipolabolo tšë
di tšhelešôyo ke batho. Bo rata gore bja
seyalane goba go galefa Kudu, go tsifile ka
goriale mowe.

Ma bjalwa a mohuta o we ke ma bja-
lwa a mabedi fêla, maina a ôna
ke a, ke bjalwa bja go išü mapara a
bakgonyana, le bjalwa bja go išü dikala
tšü mosetšama. A išü ke ditšharebe, a
išü ke basadi, basadi ba, ba tšhokômêla
mêla Kudu gore nua, motšonyana ga nwele
ke motšho wa mohuta mung, ka gobane ge
motšho a nwele o nyatšä, motšgura wa
gagwe ka moka.

Le ge una le mekgura ya ga seloka ga
gona tuba, ka gobane dikgomo ba šetšë
ba a mogetšë. Bona ba rwadi ba bja

825

lwa, ba tla nofitlha ge ba boetše nthago
 ba noba ba tihaloa, gore mosoguna ga
 nwele bjatwa mokgwa wa gagwe ke o,
 le o. Ke thutō ge batwadi ba mosetšana
 ga mōgō le ngwana wa bona, gore tsatši a
 yago bogadi a be a tšeba gore mokgwa
 wa monna keng.

Bjatwa bja mapara a banyadi, bjatwa
 bjo bo dira ke mosadi ya nago le mabêlê, ge
 e le mofutshana e ka sethe a bodira ka
 gobane ke bjo bontši kudu. Ge bogwe bo le-
 kgole, barwala mabêlê ba yo dirêla bogwe-
 ng, banyakela basadi ba matheto, le yo mo-
 ngwe wa motše ga mōgō le mosadi wa
 sebaka ba ya naê. Ditšorō ka moka ba dišia
 ba sale mo, ge ba e ya bogweng baya
 ba wele e le maupi.

Ge ba fitlhile bogweng, modiro, wa bona
 ke goritelatša, ke moka ka moswana pitšā
 e tšoga e swa marago, ke gore ba a
 pea, ka moswana ba ômêla, se ômêla
 sa bjona a banwe, ba setšhêla ka moka
 ka bjatweng. Ka moswana e sale gosasa
 ke pele ge gore ba bo tshotle ba kga di-

825

theba ba yo bega budimu, ba gabo mosogana
 gore bjalwa ke bjo re file ke bagabo magolo.
 ka gorale re bega bo mokete le mokete le
 mokete gore budimu lalang, le seme la be-
 laela gore re ja re lekana, ke sona sejo se
 we se setego re ja. Ke moka o muma di-
 theba ka legano o tswela mowe ba e petse-
 go tshinginyane, dithebe tse we diyalago ba
 ba dinyakago ba nwa, ge di ba sitile ba
 diribega ka sethepa mowe ba begago gona.
 Ke moka ba tlog, ge ba tloga mowe a bale-
 belle nthago.

Motho a ka gona gore a yokwa gore bja-
 lwa bo betse, gore ba tlotli ba tlotle.
 ge ba feditse go tlotli, ba faga tsa go-
 ja baja. ka morago ga dijo, ke moka
 ba rwadi ba thokolla bjalwa ba uti
 diphitlho. ke moka ba bo tshela magapeng,
 ba ntsha legata ba fu mong wa motse,
 ba motsho gore re ba temetitse ka
 bohanyisi, bjalwa boyu kyole. Buntsho-
 tsa magapu kyukalu, ba a tona ka
 mokgwa o ba ka kgonagu, ba be ile gare
 ga lapa.

825

K34/82

99
98

Ka morago, ba mothe, ke moka ba ntšha barwadi, ba yo ba gomela tseleng, ba sepele sebakanyana, ge ba gapola gore ba felegetš'i ba tsene ka motšeng, ke moka ba goma ba boela motšeng. Ge ba fitlha kyaupsi le mafōrō, ba tlhabe papulukungane, beng ba mothe ba kgana, ba kitima ba yo tlhakanešā bjalwa. Ke moka ba yo bororēla ka ka ngwakong o we ba tšebago gore ditšomo tšā gonyala ditla tšwa ka ntšhe.

Sebaka ke moka sebitšā sebaka sa mothe, o motthalošēšā, ka mokgwa o we ba rumilwego ka ōna, le yēna ke moka o botšā beng, ke moka ba leboga. Ke bona ba bitšā ba gabos, ba kgobakana, ba ba botšā malaō wa bjalwa. Ke moka ke mokete ba nwa ba bina dikōšā. Bjalwa bja go dirwa ga mokgonyana bolukile kudu, ka gobane bo lewa le ditlhong, ke gore mariki.

Balala ba bonwa ka mokgwa o baka kgonago, ba bini ba košā ba bina košā. Košā ya bona e kgolo, bare, ja bo matšgolo ka okwa tlala ke aya. Motthabendione

825

Ke bogobendi K34/82

99

ga bo mangolo, ka okwa tlala ke aya, ga bo mangolo wa setshadi, ka okwa tlala ke aya, bjale bjale, mo thubendi yena ge ana le diema a ka no tsela pele le go thabela ka mangwa o a ka kgonago, ba gobendi bina ba no gabela ka ~~o~~ mangwa ona o ngwaditweyo ka godimo.

Ka moswana, ba tloga, ba tshaba kgomo, ba tshabela disolwana, ba enwa ditkaraba, ke gore diphekho. Kgomo ke mo thoge ba bolaya yona ba swanetse gorena pele, ke gore pele ga gore ba nwe, ditkaraba, ba letela la bo lesogana, ba yo duta thopa, ba tere ka ya ba gogadi. Ge motlogana a tenna kgomo o kolata ya gwanabo, ke moka ba tshabu kgomo, ke moka.

Molao wa yona, ke gore ba e ge ba feditse go tsuriya, pele ga gore ba ntsho seledu ba bega gore kgomo e fedile go tsuriya ba bega ba bo lesogana, ke moka ba bo lesogana, ba begu ba gogadi. Ba fetolwa gore ba e phule, ba ephula, ba ntsha tsu ka teng go yona. Ba goma ba begu, ba yaba lesogana, ba yo tenna kgomo ba sege

825

K34/82

100

nama e ngwe le e ngwe, ga mōgō le tsā ka
 teng tsā yāna. Ba yo bega ba-dimu, ka more-
 go za peyō, ba beu dinamana tsēwe mo we
 ba begago gona. Ke gona ba ka kgonago ba
 e ja nama, ba bu fetola zōnē bu phatko-
 lle kgono.

Ge ba feditšē go phukolla, bu e rorela
 ka ngwakong. Isatšē le we ba opea dibēra
 ga mōgō le tlhōgō, ba nita mošwana ge
 dibēra le tlhōgō dibudile. E legore namu ya
 zogadikēla bagogadi yōna, ba šetšē ba segile,
 bu bu tluolela nama e bose, ya go tlhoka
 marapō, ke moka ba bayudikēle, ba šeba ka
 yōna mašwa.

Ge dibēra ka moka dibudulē, ke moka ba
 lelōka ka moka ba tlišā, dibjana tsā bona,
 ba tlilo ba phatha dibēra, ke nama ya
 molato ba tla kwa ka tsōna. Se sengwe
 se bjana ke sa go šolēla bagogadi. Ba-
 sadi tlhōgō a baji, go ja bu nna kgorong.
 Ba utšhu motlhayure, ba phuroganyu le
 leme ka bogare, ba fa bu ruminwa,
 ka tsōna ba yo bega motgalabje gue. Na-
 ma ka moka a e a peiwī, empa bu jana

825

K34/82

102

101

motšhatšhatšhani bjale ka pudi, bala bu fe-
ta le ota mphapha, ba a bagana ele tala.

Maritzi

Ka ts'atši le we bu tlhabago, kgomo ba-
goyadi ba a pea, maritzi. Ke motša ba
lala ba laetše, ka moswana ka morago ga
dijo, ke motša ba tšhela, maritzi ka sethepa-
neng, ba tswela ba tla tšama ba enwa
buntši o šalla bakgonyana.

Bjalwa bja dikala, dikala ke tša mothe-
pa, ka gobane ge mosudi ge a bolla, monna
wa ge ba bina malôpê, monna wa gagwe
o swanetshe go morêkêle dikala le dikobô
tša gore mosudi wa gagwe u tšhepe, batho
ba mōne gore ke ngwale motšeiwa.

Goaloga

Motlhany, mosetšuna a logago, ka morago
mmago mosetšuna, dira bjalwa, le bjine
ba swala ke busudi, ba iša dikala, le bjone
ba yo botlhabêla kgomo, fêla ge ele
magapanyana a ka fase ya u tšhelêlago,
go motlhabêla kgomo e noba yo tlhompha
ba ga magago wa gagwe, molaô wa
kgomo ke magapa a phethago menwana e medi

825

K34/82

102

goba lesome goba lesome le metšo.

Jaba ena ya gore legupa le kengwe le
nwewe kgorong, la seke la tšena ka
lapeng, ke bjulwa bjowe bja gorwala
ke methepa la ntšha ge ba yo bōna
lepa la bogadi. Mabajulwa a muntši a
ba dii, a tšena ka moka ka lapeng.
~~ba rōlēlwa~~, ba tšhalala ba rwadi ka
pitsana ya bjulwa bjola ba tšwego
ba rwele.

Marola-kgure, ke pitsa ya barwadi,
ke gore motho yo we a ba rumilego, o
bēla ba rwadi pitsa ya bjulwa, gore
ge ba tšō boya le magupa, ke moka a
ba fe ba nwe. Ye ele gore mowe ba
goba ba etetšē yona ke kgole, gona ba
ba a peela maritši ke ōna marola-
kgure.

Go seba, ye sa kgole wa matšonyana
dina bjulwa bja goya bogadi, ge a dira
o fore ke dina naleng, ba tšhuba go rama
motho gore a yo babotšā gore bjulwa
ba tšatla, motšhomong bja seke bja ya,
ka goriale mowe a gwaloka. Ba motšha

825

K34/82

103

loša, Homa bjalwa botlhotlilwe, mo go
 nwenwa le gata, ke gona o Kwago ba
 bolabola gore bjalwa boya ga mokete.
 Mo we ditshabi ditla Hgona go yo reba
 gore lehono ke nokwa nonyana ya Tseleny
 ere otlêla ke baeny. E le gore le yêna
 go toeba gona wa tseba, ka ba bareba
 re.

~~Ka bona bo bareba, ba lukisa, ngwatto~~
 wa lesogana gore e dule e le omotse.
 Gore ge baene ba fitlha ba hwetane
 gore ngwatto o botse. Le ye bjalwa ba
 ka no theša ba seke ba buiša molato a
 o gona.

Bjalwa bja bogadi, bo a tšena ka maba-
 nyana goba ka moyo ga diš. Ye bo tšene
 ba roma batho gore ba tšame ba tšibiša
 ba gabo, motho a swanêla go fona
 le batho ba šele, mowe a go direye.
 Ke molaō gore ba bega kene molato
 wa wa bjalwa. Le bona a ba swanêla
 go lebala badimū, peke ga gore motho yo
 monywe a nwe, ba swanêšê go bega ba-
 dimū, e be gona ba ka Hgonaga ba e nwa.

825

K34/82

104

Badimu.

Ke molaō gore, seme ba se fiwago ba swanets'e go bega badimu, pele ba sešū ba se šumisa. Ka gabane ba tshoka go dira bjale ke gore ba tshugile molaō. Ka goriale badimu le bona ba tla ba huralla. Go huralla ke badimu, ba tshugiseta batho dilō tše disa felega. Ka tsatši le lengwe ba kare ba ka holēla pitsū ya bjatwa ke moka ya ba phonyatga ya pyatlēga. Ba gopola gore ba ka kudi ba fiyo dira ka hgo-le, a wa le bona ba gonyaka gonwa le hurelets'e badimu.

Mogalatije yo mongwe wa ga Tselane o be a na le mesomō ya gagwe, ya diatla. Bjale go a e kwa motho a sekela o be a mofa kantle le go morekisetā, bjale gona le potelō e eego le re go fima le leboye. Debojō ke go omela bjatwa ba yo mofa.

Mosadi yo mongwe wa ga Mongale a dira bjatwa, a mola a yo leboga mose, bjatwa bja litlha ga batse, Tselane a seke u bega badimu, o gopola gore medirō e we

825

K34/82

105

o e dira ka botlhale. E rile Kowa batho ba Kgobakane, ara, betsi gore ba Makole pitsa ba e ntshetsa Kgakala gore ba nwe. Baya ba e Makole, erile mala ba etswa ka melomo wa ngwana, pitsa ya ba phonyo-nga, ya pyatlaga bjalwa bja falla. Leta-ba la palakana.

Ka tsatši le lengwe, yo mongwe wa ga Masumu a dira bjalwa a swala a isa ga Iselane a yaleboga, lehudu. Mo-nyalabje a lebala badimu. A ba roma gape gore, ba yo swala pitsa, buya ba swala, yona ba ile Kowa ba bea fase ya tswa ka diateng tsa bonu, ya ribega fase, bjalwa bja falla Kamoka. Mofala-bje a kwatela betsi bagugwe, are ba fo dira ka Kgole, batho ba gina gore o ke o sepele o laola, a tswa a laola ditwala tsa boléla gore badimu ba belaela bare oja o bakona.

Pegelanô, ge ba ga makgolo ba swala bjalwa bja ya bogweng bja ngwanana, bjale bu kgonyana ba ntsha selo sewe ba fayo beyogudi. Ka moswana ga mo bjalwa

107/119: 1

825

K34/82

106

bo fedile, ba swanetše go botša sebaka
 sa bona gore sepela o batšè bueng go
 rene le pudi re ba tshatšela ka yōna.
 le bona ba begama ka motšwana o ba tšebū.
 nayo ka ōna. Ke moka ba ba fetola gore
 ba e bolaē, ba kgone ba e tshaba, motšopa
 wa yōna ba swanetše go tshōkōmela ka
 bakka la gore o tlaya ga matšgolo wa mosaga-
 na.

Go nweša motšhepa, ge motšhepa, buntš
 bja batho ba monwšitšē, empa go khuru-
 pēla Kobo ke molaš, fēla go babolabudišā
 gona a ka ba bolabudišā. Ge a bōnu yo
 mongwe yo we a sa monwšāgo, a khuru-
 pēla ka maatla, le go bolabola a sa bolabola
 le yōna o swanetše gore a monwšē
 a kgone a molabudišā.

Matswele wa gugwe, yēna le ge a monwi-
 šitšē a molabudiši ba lebane, o phetla
 molala a bolabola a lebetšē tšetšo a
 inametšē fūse, Kobo a e khurupetšē. Ge
 ele gore ba motšhe ba monwšitšē ka me-
 ka, medišō ka moka o dia le botšgū-
 tšle ba gugwe. le go gole bjale Kobo ke ma-

MET. 1 825

K34/82 107

leō gore a fo khurupela gore ba bogadi ba seke ba bona sefatlhogo sagugwe. Ge ba sešu ba monweša, a šome ka kgamala o fodu- la ka ngwaketong.

Mošomo o we a ka a šomago, ke go kga metsi le ba ~~bugwe~~ ba ba makgaitle. Le gya goroba ditgong, ka gobane dilō tše we o tla fo fitha a dibe a lapeny a ba u tšena ka ngwaketong. Ke šma modirō wa gagwe o we a ka fobago a thušā ka ōna. Ge a bōna ba bogadi o phimisa matlhō a gagwe a le- bella ka mowe go senaga motho.

Dijō tša bona bjale ka ye gošetšē gotlhalu- šitšwe gore ba jēla ka ngwaketong o we ba dulago go ōna, gamogō le masogana a bona. Ge ba ile ba šia melatšā, ke mokwa ba kwa- tama fase, ba suta šile mmela ba ōme- lla masogana a bona mapoto.

Ge masogana a ile bogweng, methepa e fagēla masogana tšā go ja esale ka mo- swanyana, empa motšeiwa a ji dijō tšē we ba fagetšego ba kganyana. O wa goma a tla tlea ya gagwe pitšā ya bušišwa bja gagwe. Le batwadi ba methepa bušišwe

825

K34/82

108

bjowe bja go fagêla mokgonyana a baji, ba
ja bja we a šalago a faga ka morago.

Ka morago ga mo ba feditšê goja tsû yo-
ja, ke moka ba khatola se serafetô su mapo-
to, kgarebe e nywe e thoma go kgela bakgo-
nyana. Ba kgonyana a ba na molaô wa
gore ba e kgete ka nôtê, ga mogo le methepa
gona le mokgedi. Le b'ona bjaluwa o swa-
ntšê go bakgela, yo we a nyakago gonwa o
bitšû mokgedi a mokgela.

Mokgonyana, mokgonyana ana molaô wa gore
a tswe ka ngwakhony a dula kgakala, a
tswa a dula kgakala ba swanetšê go
medira molato, kabaka la gore onyaka
go bonêla ba ga matgolo wa gagwe. Le
ge a hare a saja se sengwe, are a se-
šu a fetšû go tihakuna a tswele ka-
ntle a tihakuna a na e mosato, ka
gobane ba mofile ngwako o we a swanetšê
go godula go âna, dito ka moka a dijê ka
ga âna.

Kgopêlanô, ge mokgonyana a kgopela motš-
ho ga matgolo wa gagwe, matgolo wa ga-
gwe, o swanetšê go mofa motšho ka thoko.

825

K34/82

109

Motšenyana le yēna o swanetšē go dira bjale
 Ke motšena wa go tšhaphana. Motšenyana ke
 ge a ka ya tšhama ke matšgolo wa gagwe ma-
 bjaleng, a ba swanēla gore ge ba dutšī bale-
 beletšāna, bare go a ila ka gobane motšenyane
 o tla bona dipale tšā matšgolo wa gagwe, ke
 bjalewa ge motšenyana a nyaka yo šielā ma-
 tšgolo wa gagwe, a swanēla gonwa bja-
 lwa pele.

Ge bjalewa bjo we bja go tšwa ga matšgolo
 bo ka fitšha, bjale ba bitšāna ba sešē ba ga-
 tšhama ka motšā, ba nšōha pitšā e ngwe ba
 nwa, ge nke bjalewa ke bjo buntšī ba
 ka fo nwa ka motšena o we ba ka kgonago.
 E mpa ba swanetšē go šia pitšā e ngwe,
 gore ka yōna ba tšilo bega bala ba getšhaella
 gotla ka mabanyana, motšena le melašwa
 bjalewa. Ke bjōna e nyanyana bjowe bo šē-
 tšēgo, go lukile, bana ba monna ba ngutšhama
 tšhōgō ya tšīē, se sengwe seema se, bu-
 tšī a buji buja mabuka.

Mabuka, ke marathana, ge motšho a ka
 tšēa le kgutšho a le dira marathana, ure yo
 mongwe le yo mongwe a tope leratha, kamoka

825

K34/82

46

ba tla ênêla, a olele gahona, bare ya lokê-
la tlhako e nwele.

Phitlhô, ka morago ga mo ba feditšê go
nwa, ge ba bona gore letšūtšî le a mudikhêlô
ba thoma golaêla ba tloga, ba we elego beng
ge bare ke a luêla ba fêla ba ba batsû gore
êma gona le taba e nywe. Ge ba bona
gore butho ba bantšî, ba tlogile, ke moka ba
ka kola pitsana e we ba goba ba e beebê
golaêlana le bagabo. Ke moka ba e kakhê-
la.

Batla tšea pitsana ba tšhella buetšî,
ba ba fa ka ngwathang, bona ba nwele ka
ntšhe, beng ba motšhe ba nwele. Ka
kgakala, ge ba fetsû yana ke moka
baluêlana bu tloga. Ka mabanyana a na we
ba swanotšê golala ba luêlê, ka gobane
ke molaô, gore ba seke baluêla tšūtšî le
we ba boêlago gae ka lona, bu luêla ka ma-
banyana, ke moka ka moswana ba ka fo
tloga ka lebaka le bale bonago. E seng pele
ga dijô, ka morago ga dijô.

Mafelegetšî, a tlogêla dikgarebe, ge ba
le bu molokolla gore a tlogê, ka gobane

modirô wa gagwe ke gobega ditgarebe
ka motgwana o we ba tlilego ka ona. Pudi mo-
thomong ba ka fo tšula, ba thaba ele gore
o tlogile. Ya gona selo se we ba swanetšē-
go go mofa, selo setle tloga le bo matgatlē
ba ditgarebe.

Bona le bona, gore ba thabe pudi, tšā-
tši le we ba jago pudi, ka lona ba swa-
netšē gore ba bošle gae. Ka gobane ge ba
ka robala, sebegô sela ba yago gobega
batswadi ka zona se ka bōla. Ba fo
felegetšwa ke masogana fela, le bona
ba yo ba gomela tšeleng, ke moka ba ya
gwe ba e noši.

Ge o ka bōna ba dula le bana le letete-
le, ke gore ba dikulusa ke ba bogadi, ka
bana la gore bare se sale bona, le gonya-
kela se sa nyukela pudi e se ka lettha-
bêlago. Mo we ba ka dula go fetša beke,
e mpa batswadi gae, ba tlu fela dipelo,
tšā gore go kaba yo tšhugileng, a fu a
ba nyake go tšhabiša goba bjany, ke ditgo-
polo tšā batswadi ba bōna molitšegwa
wa bana ba bona.

825

K34/82

H2

Motho a ka foba a nuniwa gore a yo
bana gore molato seng. E seng gore ure go-
fitlha a butšiše a wa, o fo dira tše nhego
ke mosepidi, a ba a ba dumediša, ka goria-
le o tla ba a hwetsana sebana sa gobutšiša
methepa, bjale ka ge e ke wa ba bapu-
diša, le bona ba bolabola se we se ba di-
egišago.

Matsutši ka moka ge ditgarebe, di dutšiši
mo we, ba ba tthabēla, ditgogo, ka gobane
puši ke a mafello ya gore ba tthaba yona
ke moka ba ja, ba tloga. Ke yona melaō ya
mabjalwa a bogudi, ke tswaanō ya motgonyana
ke matgolo wa gagwe.

Jabe ena ya mabjalwa a goya boyadi
bja mothepa ke tabu e e tthabišago beny
ba ditgomo, gore ditgomo tša rena u tša
ya ka le weng dibolokegile. Ka gobane matgolo
wa bona o ba rotēla bjalwa, ba nwa
ba tthaba, le bona ba tthabiša matgolo we
bona ka se we ba lego nusa.

Dilō tšū go leboga bjalwa, morula goba
bjalwa tšē we matgolo wa mosogana
a rwalago ge a yo bona motgonyana

825

K34/82 H3

goba go ba bega, o mongwe le o mongwe
 ona le tebogo ya ona. Dilebugiwa ka
 pudi, thutai le lengwe ke setlhano, ke gore
 mowe o tla ba a bolêla gore magwera
 a masuwana. Ge pudi e se gona o ntsha
 lesome, ge mosogana e sehuri o ntsha
 ponto (nku).

Ba rwadi, ba thabêla kudu, ge go ke
 boluiwa sa mutšana, ka gobane ba tla
 tla ditlhau, ge ele tshetele ga ba e tha-
 bele ga golo, ka gobane ba yofa batwadi
 ba methopa. Ge a bona gore ana bjalwa
 bja marola kgare, ke moka o ntsha le-
 feksong goba sekhusumane o a bafa
 gore ba tla kewa mo we gonago le nuley
 baya ba reka ba nwa.

Ge ba ile ba ba thabêla kgomo, baja di-
 bora tsa yona, ba ba baja le moswane
 ke moka ba rwala nama e ngwe ba bo-
 êla nayo gae. Mong wa bjalwa o bafa
 marola kgare, a ba a bafa le ditlokana
 tsa nmu, ba yo a pele ka malupeny
 a bona. Ba rwadi ba bjalwa ba tla
 bisa ke taba e.

825

34 82 114

Mo ba tlhabetšē ba rwadi ba bjatwa seto, kemoka go fedile ga gosama seto se we ba kabago ba sa ba fa gore ba rwale ba ē naso gae. Ba rwala seto se we ba ba tlhabetšēgo, ba yo bega ka zana, kemoka ba leboga.

Morula, makgolo ge a dirile morula a ba rwale, ba roma motko gore a yo tsi-bišā bakgonyana gore makgolo wa lena ore gona le meti kowa masēmong ore tlang le nwe. A ka seke a ba bitšētā lepōkwa fēla, o swanetšē go dira le phepha. Ka morago ga diš baya, ba ya ka gae pele.

Phepha, ba re, go fittha ba tsena ka lapeng la makgolo wa bona, kemoka ba dumedišā, ba kgona ba išā bakgonyana ka ngwatlong. Ba botā sebaka gore sepele o ba botšē gore a re ba bitšētšē seto, se re ba tle bu nwe meti a makgolo wa bona. Kemoka se-buka so ba šupa pitā e we ba bitšētšwago yona. O kya ka segō o wa tšwa ku goriale o bašupile.

825

K34/82

45

Ke mokete, ke bakgonyana ba nwela ka
 gare ga ngwato, empa digō tšē dingwe
 difēla ditswela ka kgakala, ke tšū gofa
 ba ga matgolo wa gagwe le batho ba bangwe
 ba ba lego ka kgakala. Ye ba hošē ba tse-
 kega, mmini wa dikoša o bina dikōša
 molato a o gone.

Dikoša tšē we dibiniwago ke tšena,
 motlhabendi, ga bomatgolo, bagobendi
 ka okwa tlala ke utla, ga bomatgolo,
 ka okwa tlala ke utla, bjale bjale.

Koša ya bobedi, motlhabendi, moropa go
 lla morōthō motlhopi ke mamitšā, bago-
 bendi re anwa ke bja ditgomo banna a,
 ke mamitšā tšū kgole, re anwa ke bja
 ditgomo basāa. Yana ke le ēpō, basadi,
 re anwa ke bja ditgomo, tšā kgaupsi ka
 o kamēla, re anwa ke bja ditgomo
 banna bjale bjale.

Ba bangwe ba leloko ba fittha bahwetšā-
 na gore ba feditšē, le ga pelo ya gagē
 o swabile, a ka seke a bašupa gore
 o swabile, o tla ēma, a bina koša
 e: motlhabendi, ke hwetšane ba kgupile,

825

K34/82

H6

bagobendi, ba ntshela ditigari, ga bo makgolo wa sesadi, ba ntshela ditigari bjale bjale a bina.

Ka morago ga mowe, ke moka baga makgolo, ba romela sebaka gore, sepele o botse ba-kgonyana, ba e-rie ka masemong gona le le Toba, ke moka sebaka soba botša, ba lebaga, ba tšwa ka ngwathong banya masemong. Ge ba fitlhile ba botša sebaka gore ba šupe, pitša e la ya le-Toba ke ela. Ke moka sebaka se a ba šupa.

Ba-kgonyana ba thama gobegana, ka morago ga pegano ya bona, pitša e we ya morula ba swanetše go e khurumuna ka selo, pudi goba nku, goba pitšanyana, ka mokgwa o we a ka kgonago ka ona. Nku e ntšha ke motšho yo a tšwe go ka lapeng, mofofotšana o ntšha sewe a sebonayo. Dilō tše se ke tša go tšhatšwa makgolo wa gagwe pelo, gore pelo ya gagwe e be e shwen.

Ke moka ba bina dikōša tša mokgope, ba nwele ba hoše, ba khurumetšitše ba

825

K34/82

49

sa khutsa. Gona le koša ya mokgope e we
bareyo: motihabendi ore, mokgope ke letoba.
ba gabendi bure a e lele, khurumulla khu-
rumetša ngwana matšie, o e a e lele
le e le e, bjale bjale.

Ge ba feditšē mokgope, makgolo wa bona
a ka ba boetša ka gwe, o ba fa pitsa ya
molaêlo. E mpa ye baile ba utšhase-
lo se se kgatlhisago makgolo wa bona, ge
yo mongwe a na le mokgope, a ka ba kolo-
têla, a ba fu monete wa ba omogolo
go fitlhêla ba tloga bošego. Mosogana
a ka fo šala a bona mosadi wa gu-
gwe ge a rata. Ka moswana ba tloga
ba mobolaêla kgogo, ke moka wa ja, ka
lebaka le a ratago go ya gae, o e ya, ga
yona taba.

Ge makgolo wa motho, a ka bega mo-
kgonyana, morula, bjale a fonwa a
su ntšha selo, ke moka mokgonyana yo
we mpa ya gagwe e nyele. A ka seke
a tloga a nwele morula wa yohigi-
wa ga makgolo wa gagwe. A ka fonwa
fêla wa go kyopêla, ba we ba filwego

825

K34/82

H8

goba ba mofa, goba ba mokona, molato
a o gona. Fêla ba tla no mofa ka goba-
ne le yêna ke ngwana wa lapeng, ba ka
seke bakgonu go mokona, empa ba tlu fo-
fêla bare ke mpja ka matheko.

Serola, ge magolo wa mokgonyana a
ka morwalla, lesome la magapa, goba go
leta, bjale mokgonyana a tshoka sa
go ba tshabêla, a ba fa tshalete goba
lesome ntshomong ~~th~~ rku. Taba e we
a e ba tshabiši, ka gobane e be ba sa
gopola bjale, le ge ba e tšwa ba tš
tše le boê lekgomo. Selo sa madi se fe-
tu dilô kamoka, ka gobane le maili a sô-
na ba tla a tšêla mafsikeng a budimu
badimu le bona ba tla tshabêla taba
e we.

Di tshalete ke dilô tša makgowa, a
se dilô tšewe badimu ba ditšebago.
Difo ntšhiwa fêla ka gobane, bare
sa mpja ke se se bogago, phiri mošate
ba bega.

Ba gwera ba gagwe, bu tla leka gonye-
fola mosogana, ka makgwa o mogata.

825

K34/82

H9

Mo we motlepa a kabago a bōna gore
 u se monna, ka baka la bodidi bj a monna
 wa gagwe. Ka le baka le le ngwe motlepa
 u ka tlhala monna wa gagwe, empa ge
 batwadi bu rata gore a e, o swanetše go
 foya. Busūwana a bosejimi, go sejiwa
 botlhōtlōlo, le ge oke nore wa motlhalu, ga
 go thusi selo, ka gobane motlhomangwe ke
 letšogō la pogo.

Ka baka la bodidi, ba bogama, ditšose-
 be dika seke tša dula le baka le letetele,
 ba tla phakisa ba gona, ba boela gagabo
 bōna. Baka fa tloga ka bothanga ba
 ka seke ba boléla gore se tšhaba tlala.
 Ba fa thuma ba bolabola le tšela ba
 e ya gae

Kuwanō, ka baka la kuwanō e we ba
 go kuwana pele, banyanyane bj o we a ntšhi-
 tšego ba a bo a mogéla. Ba ka seke ba
 bogomisa, ka gobane ba bugumisa, gotla
 bōnaysu gore ba tlhala. Ka yonalemō
 we ke gore bogwe a bo gona, ba swa-
 netše go botšana ba yo nyuka ditšhila
 tša bona.

825

K34/82

120

Gona le lebana le mangole a ka e tselago mo-
kgonyana, a sa swara selo, Kudu ge mo-
kgonyana a sethe a bikile mosadi wa gagê.
Zêla a ka seke a napa a sepela a su bea
selo godimma ga tshê, o swanetše go rwala
se rotwana, ka gae ga serotwana, gona
le ditloo, ke tša mkgonyana, mosadi wa
gagwe o tla mogadikêla.

Tlemô ya go tšea e ga butwadi, moogana
o a piša mosekana, a bu a iša ditō
tša gagwe tša mapišo le dilwana tše
dingwe tša gofa mosadi wa gagwe.
Goloma, ke moka ba gwera ba gagwe
ba thōma go maloma, gore o dirile
keng, goba o be o tshokileng, ge o tla-
ba wa tšentsha maoto u gago ka
ke gapeng. le ra goreng ge le riale, mo-
huta o la a se mohuta wa batho,
batsoga bošego, ke gore ke buloi, ka go-
riale ngwana wa nōga una nōgane.

Nōga

Noga e a loma motho, a hwa, le
ge o e bōna e le enyana, o seke wa
gopola gore e ka seke ya gobalaya, e

025

a goboya. A re go thibele mo o morata
o ka foya wa matšea, fêla o tsebe
gore a tšile e goloma, a tla gopola wa-
re, banna ba gešuba ile ba mpošū.
Le banna le tšaba le fitlhile la gogopola,
empa go tšaba go sa tšuišelo, o fu-
la o ka metšhe le ope.

Mogolo golo yo mangwe, ore, mpošhe ke
saya, o seke wa mpošhe ke tšho boyae
he o mpošhe ke tšho boyae, a o mpošhe wa
nkubêla, ge o ile wa mpošhe ke saya
a o ntšesele, wa vkeboletšha, ga gona
mowe motho a ka go bolêlago, palêlô ke gore
sa gohwa a sena tsebe.

Mosogana, o tla botšha batšwadi ba ga-
gwe tšaba e, ge mosogana a fiyo lo-
ša mosadi yo we batšwadi le bona ba
mutšitšhe, a ka seke a kgona go ba botšha
ka gobane e yôna o tla dikgona.
Mosogana o swemetšhe gogopola ga lesome
a bone gore a gona tšela e a ka tšwa-
go ka yôna, ke moka a tšhabêle makgo-
weng, o dula gona, mengwaga le mengwa-
ga ngwaga, a sa romole mothepa dikobo.

825

K34/82

123

122

Batwadi.

Batwadi ba mosogana ba ka seke ba dumêla gore, mosogana ka gobane feto futa go bifiile lesetša moetsana. Ba tšhabe gore ba ka loba thoto e ba tšebego ba išitšhe. Mowe re hwetšana tšena re sevego, nywana allêla nuku ya mokhura re a setlha ra mofa.

Bogwaragwara, ka bukka la gore mosogana, o dutši bogwara gwara, a romele mosadi wa gagwe ditšhe, le go mongwalla marifi a mongwalla. Moetsana a dutšela lesogana, go fitlhelê ba gwera bagagwe ba bikiwa ka moka, a ba a tenwa ke bo-kgarebe. Manna ya mongwe ge a bolêla naê, ke moka a bone gore, manna yala o sa magopola, ke moka wa dumêla.

Bobarebare.

Ke moka manna yala wa bobedi o tšena ka lapeng, bobarebare, ba bile ba botšhe bwtswadi ba mosogana, gore naa le a dikura tšhe dimaga, re kwa gore mosadi yala wa tšena o tšea ke mokele, le bone ke moka ba ngwalla ngwana wa bona.

825

Ke moka morwa wa bana, o reka dikoba
tša mosadi, wa dironela go batwadi gore
le tlo difa mosadi waka. Dikoba tšewe ke
tša go tšhotla ditaba.

Dikoba modile, batwadi ba mothepa ba ka
sete ba dijana, ba dia mogela, le morumiwa
be mnea mogoboto, ba mothabêla, bona
beng ba tšebêla pelong. Ke moka u laêla a
tloga. Ba ka sete ba kgona go gumisa
dikoba ka baka la gore e šu bare e kgopolelang.

Batwadi ba mosetšana, ge ba bona gore
monna wa bobedi, o holofetše go tšea more-
di wa bona, ba mothā gore nyala, ke moka
a nyala, ke moka go fedile, le batwadi ba mo-
thepa ba na le nnete ya gore o tla tšea
moredi wa bona.

Batwadi ba mothepa, ba roma sebaka
gabo monna wa pele gore, e kgopolelang.
Ke gore ba kle ba tšee dilō tša bona.
Ba fetola sebaka, gore se dikwile,
se sa ngwalla mosogana le ngwalo.
Ke moka ba mongwalla le ngwalo, ke moka
o lesetsa modirō wa matgowa o boya

825

K34/82

125

129

gae.

Ke moka batwadi ba motša ka ditaba
tša matšolo wa gago, moogana o tla
fetola gore ditšeba ke lena. Ke moka ba
bitša sebaka sa bona, ba moromela gore
sepela o botšhe ba ja mokete ka tsatši
la gore kerena ba we. O ba botša le
bona ba botša bagabo, ka letšatši le we
ba tlhakana. Ke moka ba ba fa mese-
bjana ya bona, ga mōgō le dikobo tše-
la tša go tshatla ditaba.

Ke yōna tsela ya go tshala moetsana,
ge o ka bolēla ka molomo gore e ke
sa manyaka, o lobile, ba ka reke ba
gofa mesebjana ya gago, ka gobane
ke wena o tshaditšo. Ke go apiša go
thomile wena, a gaga thōma moeta-
na, ka goriale mowe o be o raloka
ka ngwana wa bona, o mosinyetši-
tše sebaka.

Le ge o ka tšea ditaba tšaya
ngorong, ditaba tšo nojoja. Ga go
dirage gore manna a tlhale mosadi,
mosadi a bereke, dilō tša gago o ka

825

K34 82 +25

seke wa dibōna. O dibōna ge o tla-
dišitšē ke menna yo mongwe, ka gobane o
tla gofa ditš tša gagwe.

Ithatō ya moetsana, mosadi ge a ka
tlhala, monna wa gagwe wa pele, mowe
menna yo we a tladisāgo monna yo la
wa pele o swanetšē go nafa tša ya-
gwe, a kgone a feta le mosadi, monna
a ntšigago o ntšga le sa gagwe.

Mmatla serōmo o rinya sa gagwe, ke
seema, ke gore o swanetšē go rinya-
gakwa gagolo. Mosadi wa go tladisiwa
wa babu, ka gobane o tla nyala gofe-
ta mowe ba bangwe ba nyalago ba goma
gona.

Motlhadišī ge a ka šitwa, ke gofa mo-
tlhadišīwa tša gagwe, mosadi o boela go
monna wa gagwe wa pele. Motlhadišī
o gafa moetsana ka dikgomo tšē nne.
O na le makoko marabe ore tihwane
o ka metša. O lobile dikgomo tša ga-
gwe, le melaony a mothepa le goya a
sešu a ke a eya. Ge o tladisā gorata
gore wa ba one le dikgomo, wa seke

wa wa tseleng.

Go tshinyeletša letsā yo mongwe, ele gore
mosinyeletši o nyaka gore mosogana a tloga
le mosadi wa gagwe, goba kgarebe e tlo-
gêle monna wa yona. Ele gore ba lapa
le we a bagna matšwae, ke moka a kwa
basinyi a tlangga. Matho yo we wa
masinyeletšê wa ka a bene ka lapereng
a tšea mosadi yela a goba a monyefo-
la ka mekgwa e mebe.

Mosinyeletši o be a mosinya felagore
o matloyêle, ke moka a gamê a yo du-
la, matšwānyana, a kwe gore wena
o sintšê bogwê tja gago, ke moka
a ê a tšee mosadi. Matho wa moku-
ta o we a ka gopolelwa gore ke le na-
ba, empa botlaêla bona le mosogana
goba motšhepa, ka gobane o be a swane-
tšê galalla ga ba bangwe, a hwetšane
naete.

Go tšale ka mosogana, ure ge a bolêla
mabapi le dikgarebe wa kwa a sinya
mkgarebe yo mongwe, o dirêla gore
wena wa seke wa ya, empa yêna

825

K34/82

127

o a ya.

Monna a ka fo tšiba ditšebe le go bu
motšā, a gopela gore bu nyaka go mosinyele-
tšā, kgantšhe ba motšā tšhešō, a ba a
beka mosadi, a tla a bona mekgwa ya
mosadi, ka lebaka le we a mikile a go
sana bo tšhabêlo. O thōma go fêla
a botšā ba gwera ~~la gagwe.~~

Ke lejōkō la gagwe, kemōka o le apere,
ba bolêla go tšā monna, gore e fêla
ke letšōgō la gago kemōka, le ge oka
fo tšea mosadi yo mongwe o tla fo
e tšā yano. Monna o thaba ge ale
ka malapeng a mongwe. Ge monna yo
mongwe a fitlha wa bona e ka mosadi
wa gago a lukile.

Monna wa moeta a tšama a bolê-
la gore mosadi wa mokele a se
goloka, ge e ke mong wa mosadi wa
dikwa, o tla mo fetola ka gore mollo
o o sa o ô rego, ore a o fišiši-
nna ke a swa. Monna a ka tloga a
ya bogwara-gwara, o tla fo boya
a mohwetsāna a molitilo, goba o

šegêla mosadi yo mongwe, a motlogêla
 a dula mošegelang, mosadi o tla fo dula
 lapeng la gagwe. Go gupa dikgomo tša
 gago e se gore mosadi a tlogê le manna
 yo mongwe. Le gona ka gobane obe o
 sa motlhotlomele, ka tšutši le lengwe o ka
 leba, banna ba ê ma le mosadi.

Motlhabije yo mongwe wa bogolo golo, ba
 re, obe a ne mosadi yo mošoro o luntile,
 o go kgolêla maitlwa, ka gobane ba
 tho ba tla tšhaba gabapata ka wena
 ba tšhaba mosadi. Go bolabole ka ba
 tho ba banna, o bolabola ka basadi.
 Ka gobane basadi ba bangwe wa ba
 kgetha o rwele kgwana.

Ba fotla ka gae, ke moka ba tlilo
 le pelle, ka wena, le gonyaka go gobitšä
 marlhong a mosadi wa gago. Kago
 riale ba nyaka go rutla matse wa ga
 go. Ka gobane seng ba bona ba tlofo-
 tlhwa ba ija dikgomo tša gago. O sete
 wa bona tšhalwana boreledi teng
 go yona go a babu. Ke gore mosadi wa
 gago a dinyatše, ge o tloga le mosadi

825

K34/82

129

yo we, ke moka mosadi wa gago, o seba
mogatša matlabo wa gago, gore sepela
ko wa, o kgaishe mape o fetsa ditgalo.
O tšilo le swara ke moka wa lefa,
o sebile ke mosadi wa gago yo we o re go
o lukile.

Jhupa ya go kgadisa mosadi wa mohu-
ta o we, ke gore ge ana le ngwana wa
mosetšana, goba ditgomo tša moredi wa
gagwe, tša ditgomo tša moredi e o lefe
ka tšona molato o we. Ke kgatšie kgolo
ya gotia mosadi. Ge ona le ditgomo
tša gotia phatla ya gago, wa lefa ka
tšona, o dibabe mosadi ditgomo tša
mohuta o we.

Go tswalla tšela ya goya bogweng ka
lešasa la mokgala. Ke tšela e nwe ya
go tšhala mosadi, ka bakka la gotkwa me-
kgwa ya batšwadi ba mothepa. Monna
o fo dula a seke a ye le gobona mo-
sadi. Batšwadi ba mothepa ba dira
bjalwa bja tšhaana, ke gore bja go
bitša ditgomo, gore babo lesoguna ba
tle go nyala.

825

K34/82

+30

Manna o swanetsê goutamêla ba ya makgolo wa gagwe, ka goba a mo gêla ya botse, a seke a ba kwatêla. Ye ana le se we a ka ba tihabêlago a ba tihubêle, ba bee ba boêle que go sena le mokgwa.

Daba e e tlogo ba makatšû ke gore, ba tla fo bona ngatšû o fêla, bakgonya na ba sae go nyala. Ya gosana molaš wa gore ba dire mabjalwa a mabedi ke gore bjalwa bja bobedi bja tluana. Bjalwa bja tluana e foba bjalwa ka botee.

Mosogana ye a na le bankana ba rige, o tla fêla a botêlago, mosadi e ke sa monyaka, bjale bona ba sa nnyaka a ke tsebe gore nna dire bjang. Bankana ba gagwê le bona ke moka ba tsama ba bobâ ba bungwe. Daba ke mušî e tluaba ya fitlha ditšebeng ša batwadi ba nothepa ke bona ge ba ekwa, ka bobare bare, ba tlare, ka matlhô ye a bôna, ka goba ne se išitê bjalwa bja tluana, a batle go nyala, le gotla ba bôna mosadi wa bona a

ba tle, ba šitwa. fêla gore a ba manyake-
fo tšeiwa la bobedi.

Moleta ngwedi o leta lesufi, ke gore batwadi
di ba mothepa, ba tla ba ba bona gore ngwa-
na wa bona a šinya ke baka, yo we a
go a pišago o dianêle. Mosetsana o swa-
netšê go dira bjale ka ge a ekwa batwadi
ba gagwe. Ke morago o tla fokwa ge ba-
re e kgopoleleng, ke moka ba ê ba tšee bo-
nyanyana bja bona.

Ge batwadi ba gago, ba rata gore, o mo-
tšee, le ge lesogana le ka dira mokgwa
bjang le bjang, o swanetšê go motšea, ka
gobane ba tla moka gore, wena sepele
o nyaka tšê gago dikgomo o nyale mosadi
yo we o manyakago, rena ro motšea, a
tla a seapêla. Manna yo a moratago o
tla fo tsena.

Ge ele mosogana dikgomo o tla di bōna
kae, dikgomo ke tšê dikguitšedi tšê gu-
gwe. Batwadi ba mosogana ke moka ba
tla nyala mosadi, ba ba ba moka, ba
motlišê gwe, ke moka ba kgasogana, ba le-
bella mosogana.

825

K34/82

133

132

Dithōtse a dilebane le peba, ka morago batwadi ba tla fokusa le-
sego kella ka ngwatsong. Ke motgwana
o we re-ego mopogana go tlhala mo-
sadi, ke bakeng la batwadi. Gobjale
ka mosekana le yena ge a tlhala
ke bakeng la batwadi, ka gobane ba-
twadi ge ba kwana le taba e we
mosekana a ka seke a tlhala, o swa-
netšhe goya.

Gobjale kage mosadi a ile a ima
a le bogadi, mopogana a ka leka ka
matla gore wa tlhala, e mpa ta-
ba e we a o direge mo lefats-
heng ke nyenyane. Jaba kgole ke gore mo-
nna o swanetšhe go lifisa setlhoitlho, taba
ya go imisa a se boithōtla ka gobane
ke tšela ya bogadi.

Molaō wa go tlhala, mothepe ge a ile
a ima a sale bogadi, ke molaō wa
butloka, bona bu ya bagapa dikgomo
tša bona. Ka se gagešū a o direye,
ware wa tlhala ka lona lebaka lewe
dikgomo tša gogo o ka seke wa dibona.

825

K34/82 153

O ka digapa ge ele gore, monna yo a moimisišitšego o nyaka go napa a motšea.

Monna yo mongwe wa Sekgobela, mosadi wa gagwe o ile a ina e sale kgurebe, mosogol mozogana a leka gore o tlhale mosadi, batwadi ba gagwe ba gana a ba a tšea mosadi. Mosadi ene go fitlha bogadi a belega ngwana wa mosetsana.

Botšhola

Monna a robala le moredi wa gagwe, a ba a moimisa. Jaba ena e ile yaba taba e mpe ka maatla. Je ba leloko ba mosola ka motšea o we a šumilego ka ōna, monna e bolabola gore le bitšha taba e, gore ke bosola, ngwana yo we mudi a a melegego a senadi a ka, ke lona le baka le we ke rego a rebosola. Jaba e, ba ile ba e šoma ka sephi-ri, ba dira gore ba phumiše mosetsana, ba dira bja-le, ba ntšha mpa ya mosetsana ba napa ba mikiša.

Monna yo we a goba a motšea a ka a tšeba seto, empa ka bo pudi tšhela

825

K34/82

134

o ile a kwa, a seke e disala nthago.

Tšeano e tšiša ke batwadi.

Ga gone taba goba motgonyana o tšē e nyetšē ga matgolo wa gagwe, ge a ka e tlhagisa gore o tlhala mosadi, ditshotu ka moka tšewe batwadi ba mothepu bu di- a mogetšeng, ka ka seke ba kgona gore ba dibotšē morago. Taba e na ya gonyala ke setlamo se tšgolo, sa gore batwadi ba mosetsana ba seke ba tlhanogela kwano ya bona le motgonyana, ka gobane bojela pele bo a bolaya. ke ge motho a ka fitlha eke lehumu, are o nyaka gore e tšene ka lapeng, e ba swanela go dutšela ka gobane ba lle mesebja ya morwa motete.

Matgolo wa mosogana.

Manna ya mongwe wa ga motlhabo o ile a pšiša mosadi ga le lota la ga lokweng, a iša mabotšō, a ba a nyaka mosadi wa gagwe, ka lesome la ditgomo le ditgomo tše pedi le pušiši tšē phethago menwana e medi.

Matgolo wa mosadi, ka tšatši ke lengwe a tšwa a gapa dipudi a libile motšeno

825

K34/82

35

wa bolesogana, ge a fitlha a re go batwa-
di ba bolesogana, tšung masepu a lena, ka
mowana le tle le gape ditgomo tšu lena
a ke sa le nyaku.

Ba nona sebata sa ya ga Lokweng, gore
motlhomong magolo a be a nwele a e koma
bjalana, sepela a re burišetšū gore ke nnete
ge a re tle re tšee masepa a rena. Ma-
kgolo wa masepa a re, ke nnete ke re a
tle a tšee masepa a gogwe. Sebata sa
boetšē mantšū ga motgonyana, motgony-
ana, a re, sepela sebata o botšē buhu ma-
kgolo, yone a taha sa fana ditgomo re
le bababedi, a botšē ba gabo kenna ke sa bo-
tšā ba gesu.

Je a tšama a botšā ba gabo, ba gabo
ba moala gore o dirile pušō o swa-
netšē go rapêla motgonyana wa gage.
Ba nonêla se baka sa bona ga mo-
kgonyana gore sepela o ba botšē dituba,
diême, yo mongwe wa gesu o suetile
e tle re ge a buile sa kgona re mo-
tšā.

Makgolo wa motšo ge aile a roga mo-

025

K34/82 136

Kgonyana, okefa ka bjalwa. Motsoyola wa go êta, ke bjalwa, ka letšatši le le-
ngwe ke moka bjalwa bja tšena. Morumina
are ke rumile ke bja lokweng ba ile re
tše gorapêla motsoyana.

Mosogana o ile a eka gagana, ka gore
kenyaka dikgomo bjale ka ge ba itšee ke
tšee masepa a ka. Ba kgalabje ba tšhōgō
tšee ditšhwen ba kpkobanêla mosogana go-
bolêla gore ba dišile phōšō, bjale ba rapê-
la yōna phōšō. Ka jaka la batwadi mosog-
ana a ba a dumêla.

Ba ga malome a motso, mošetana yo
mongwe le yo mongwe, ba bega motlogole
gore re tšwenya ke mosogana, ka goriale
more ba dišêla gore ge a nyaka go ma-
tšea motswala wa gagwe a motšee.
Ge a ka molokolla gore monna yo mo-
ngwe a motšee a go sanj tšela e we
a ka tšelanago ka yōna.

Lehu la motšepa yo we a nyetšwego,
batwadi ba motšepa, ba ya ba bega ba-
twadi ba mosogana gore tšena a ra
dišê. Batwadi ba mosogana ba ka

825

K34/82

137*
138*

seke baya gagapa dikgomo tša bona, ka
gobane potêlô e na lehu a ba tihale. Jem
ga letšua gagafela, gatlâ na ttholega mo-
sadi yo mongwe. Ge go kaba le ngwana yo
mongwe wa mosetšana ba swanetsê gabe-
ga, ke moka ba yo motšea, o tla le guta-
ny la mohu.

Mosogana, mosogana ge a ka hwa pele
gagore a beke mosadi wa gagwe. Ge
ana le moratho wa gagwe o swanetsê
go motšea goba ke mogolo o swanetsê
go motšea, a tle a dula naê. Gagore
ka gobane moratho wa gagwe o hwile
a sešua a dula naê.

Ge eke gore mohu ana bo ngwanabo, ba-
tšwadi ba mohu ba swanetsê go tšea
mosadi, ke moka ba tle ba mme e lapeng
yo mongwe yo a manyatlago o tla fitlha
a dula naê. Ge ge e le motšo wa tšhepo,
bana ba a ba bêtêgago ke bana ba mong
wa dikgomo.

- ends - 825.